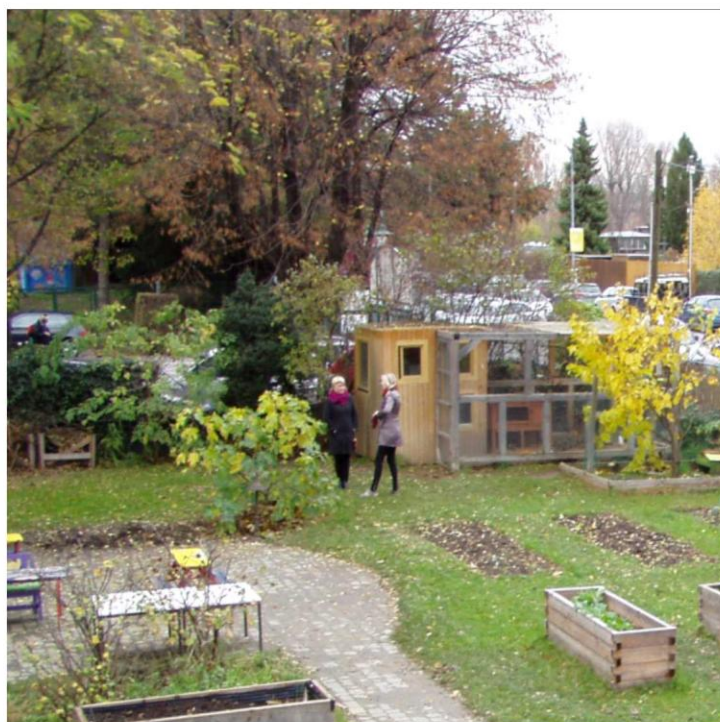

Letem Montessori světem aneb evropské střípky

listopad 2014
-
červen 2015

ŠEST ZEMÍ

Nizozemí
Německo
Norsko
Rakousko
Švédsko
Velká Británie

DEVĚT MĚST

Amsterdam, Haag
Mnichov, Frankfurt
Molde, Hamar
Vídeň
Karlstad
Londýn

Inspirace z projektu **Rozvoj pedagogů MŠ Montessori**
Vydává Společnost Montessori
Projekt byl financován ESF a Ministerstvem školství ČR

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Nizozemský systém mě doslova nadchl. Ve srovnání s nimi jsme více upjatí a lpíme na méně podstatných věcech. České školství musí udělat ještě hodně změn, aby se mohlo srovnávat se značně otevřeným nizozemským školstvím. Během stáže jsem si uvědomila, jak je důležité naučit se děti správně pozorovat. Pozorovat bez úsudků. Nesoustředit se na materiál, ale na dítě samotné a dát větší prostor pro zkoumání.

Vladislava Hrušová

Stáž v Rakousku bylo pro mne velmi inspirativní, líbilo se mi, jak byli pedagogové sehraní, max. se doplňovali, věnovali dětem a střídali činnosti. Dále zapojení rodičů do výroby pomůcek, funkční a podporující seberozvoj každého dítěte.

Ve školce jsem se cítila velmi dobře, dýchala na mne pozitivní atmosféra, velké poděkování patří paní ředitelce, která i přes to, že měla hodně práce, se nám věnovala a odpovídala na naše dotazy.

Lenka Krhounová

Návštěva Holandska znamenala mnoho zážitků, ať už se jednalo o dojmy z neznámé země a života obyvatel nebo podněty ze shlédnutých tříd uvnitř vzdělávacích zařízení pro děti. Obecně lze říct, že rčení „jiný kraj, jiný mrav“ platilo i v tomto případě. Školský systém v Nizozemí samozřejmě vychází z jiných tradic, mravních zásad a společenských norem než ten náš český. A co si odnáším z této stáže? Zamýšlím se nad otázkou: „Hledáme skutečně, co naše děti potřebují ke svému vzdělávání?“....

Jana Ranostajová

Velmi se mi líbilo, jak učitelé sami nezasahovali do práce dětí, ale vždy vyčkali, až za nimi dítě přijde a samo o pomoc požádá.... Co si odnáším ze stáže? Chci být klidným a vyrovnaným pedagogem – a hned po návratu ze stáže jsem na tom začala poctivě pracovat a výsledky se postupně dostavují...

Hana Svobodová

První seznámení s předškolním vzděláváním dětí v zahraničí je pro mě nevšedním zážitkem. Mohu porovnat prostředí MŠ, vybavení, práci pedagogů i chování dětí. Tato stáž je pro mě velkým přínosem, otevřením obzorů, inspirací i námět k zamyšlení. Velmi si vážím příležitosti nahlédnout do praxe kolegyně při práci s dětmi s využitím Montessori pedagogiky v anglickém prostředí. Díky srovnání mohu ocenit možnosti a kvalitu, které se nám v ČR v oblasti předškolního vzdělávání dostává.

Michaela Žížlavská

Ze stáže v Norské školce v městě Molde si odnáším velikou inspiraci v oblasti dramatické výchovy a poučení, jak je důležitá normalizace a systematická práce s pomůckami pro děti.

Moje slovo shrnující vše: KREATIVITA - ve smyslu být kreativní ve všech oblastech - práce, myšlení...

Denisa Franc Müllerová

Musím říci, že zde jsem si uvědomila, jak je důležitá osobnost pedagoga, který se stará o prostředí a celkovou atmosféru a předává vše s láskou k dětem. A slovy Marie Montessori: „Prostředí musí být živé, řízeno vysokou inteligencí a vytvořeno dospělým, který je připraven pro tuto misi.“

Marcela Ondříšková

Bylo pro mne velmi zajímavé zjištění, že se děti v této školce nepřevlékají a nepřezouvají, pobyty venku mají dle mého názoru krátké. Zajímavé pro mě bylo, že děti jsou všude na světě stejné, pouze záleží na přístupu průvodců a okolí, jak je bude rozvíjet. Také je pro mne velký „aha“ moment, kdy Montessori pedagogika se dá uchopit různými způsoby. Inspirující pro mne byl i naprostý klid a vyrovnanost průvodců.

Markéta Holopová

První den naší návštěvy ve školce byl pro mne mírným šokem a velkým skokem do Montessori. Naše školka má pouze prvky Montessori, celkový program jsem znala spíše z vyprávění. Celá stáž pro mne byla velkou inspirací. Celý pobyt a program byl velmi příjemný zážitek.

Marie Kedamová

Obecné charakteristiky německého vzdělávacího systému

Školství současného Německa v sobě spojuje dva původně ideologicky velmi odlišné systémy vzdělávání. Vzdělávací systém bývalého východního Německa se v podstatě rozplynul v systému bývalého západního Německa a nikoliv naopak! Přesto sjednocené německé školství převzalo po roce 1989 některé prvky z NDR (například složení maturity po dvanácti letech studia).

Německo nemá jednotný školský systém. Ve státě existuje šestnáct vzdělávacích systémů v jednotlivých spolkových zemích. Centrální řízení federální vládou je omezeno na regulaci a koordinaci profesní přípravy, vědeckého výzkumu, podporu rozvoje vysokých škol a stipendií. Školství řídí zemské orgány a úřady, federální vláda jejich činnost koordinuje a vytváří společný rámec. Pod dohledem státu je školství jako celek, jeho správa přísluší ministerstvům kultu zemských vlád.

Společné pro všechny spolkové země jsou: délka povinné školní docházky, zajišťování návaznosti vzdělávacích stupňů, označování vzdělávacích zařízení, vzájemné uznávání vysvědčení, systém známkování. Spolková vláda může zasahovat také do podpory vzdělávání a vědeckého výzkumu, regulace mimoškolní a profesní přípravy, řízení zásad vysokého školství, výstavby a rozvoje vysokých škol, úpravy podpor pro žáky a stipendií pro studenty v době studia.

Na financování školství se podílejí obce a stát. Obce hradí věcné náklady, stát náklady personální a poskytuje příspěvky na stavební práce a další investice. Státní finanční podporu získávají i základní a střední soukromé školy.

Předškolní vzdělávání

Za předškolní zařízení odpovídají zemská ministerstva sociálních věcí nebo kultu, jejich správa je věcí místních úřadů pro mládež. Paralelně existuje síť škol soukromých a církevních. Jednotlivé země ve skutečnosti utvářejí vlastní školství při respektování společného spolkového rámce.

Předškolní výchova je dobrovolná. Mateřská škola (Kindergarten) je určena pro děti ve věku 3 - 6 let. Tzv. předtřídy (Vorklassen) zajišťují mimořádnou přípravu na základní školu, zejména dětem neprokazujícím dostatečnou školní zralost.

Povinná školní docházka

Povinná školní docházka začíná po dovršení šesti let věku dítěte. Zpravidla trvá 9 - 10 let jako plná povinná docházka, další 3 roky jako částečná pro učně, celkem tedy 12 let. Žáci mají možnost navštěvovat dobrovolně navíc jeden rok školy, jehož absolvování je opravňuje k dokončení úplného středního vzdělání. Bývalé východní země si ponechaly kratší školní docházku a zavedly nová označení. První stupeň (primární vzdělávání) je tradičně čtyřletý. Deset let je klíčovým věkem pro volbu další vzdělávací dráhy.

Zdroj: <http://clanky.rvp.cz>

Spolkové ministerstvo pro vzdělávání a vědu
(Bundesministerium für Bildung und Forschung):
www.bmbf.de

Zpráva ze zahraniční stáže - Mnichov, MŠ Haras

Charakteristika MŠ Haras

Oficiální název:

Integratives Montessori-Kinderhaus Starnberg

Umístění:

Uprostřed vícepodlažní bytové zástavby připomínající panelovou zástavbu u nás v Čechách v přízemí rohové části domu.

Školka nemá dispozici zahradu, děti chodí na nedaleké veřejné hřiště- park mezi zástavbou.

Vnitřní uspořádání:

Za vchodem chodba domu a dveře do školy, vstup do otevřené šatny přechází v centrální místnost fungující jako jídelna se dřezem a úložným prostorem na nádobí. Na jídelnu navazují následující prostory:

- wc se sprchovým koutem pro děti
- wc učitelek
- sklad potravin
- přípravný jídelna pro provozní pracovníci
- jeslová třída
- školková třída
- sborovna sloužící též jako kancelář ředitelky
- sportovní herna, sloužící jako lehárna pro školku.

V celém objektu je korková podlahová krytina.

Ve třídách velká okna přes celou stěnu (20 cm nad zemí) umožňují dětem sledovat počasí, přilehlý květinový záhon i pohyb na komunikaci (popelářský vůz), v případě potřeby možno okna úplně zastínit žaluziemi.

Provozní doba:

Pondělí až čtvrtek od 7,30 – 16,30 hodin

Pátek od 7,30 – 14, 15 hodin

Typ zařízení:

Soukromé jesle a mateřská škola (systém předškolního vzdělávání v této oblasti umožňuje finančně slabším rodinám zažádat o „dávky“ a školné platí stát-330E)

Počet dětí:

12 ve věku 1 - 3 roky (2 učitelky, hledají další)

15 ve věku 3 - 7 let (3 učitelky)

Specifika zařízení:

začlenění 3 dětí s handicapem (Dawnův syndrom)

multikulturní začlenění dětí z různých národnostních menšin (Anglie, Francie, Švédsko, Persie, Monte Negro, Havajské ostrovy, Itálie, Bulharsko, Slovinsko)

Stravování:

Svačinky zajišťují rodiče, obědy dovážková služba, která zajišťuje vegetariánské menu.

HOSPITACE

Ráno v 8.30 učitelka svolává děti zazvoněním na bronzovou mísu, děti si sedají u kraje kruhového koberce, zavřou oči a čekají než dozní zvuk. Společně zpívají uvítací písničku v několika řečech (podle národností dětí). Učitelka se s maňáskem postupně ptá dětí, jestli jsou ve školce. Jedno dítě chodí po obvodu koberce a počítá, kolik dětí je přítomno. Dvě děti vymění číslo na kalendáři a obtáhnou si prsty název dne. Společně si všichni řeknou dvě básničky, jedna o počasí a druhá je s pohybem. Je 8.50 hodin a učitelka pozve děti ke svačině. Příprava jídla probíhá společně – děti nosí na velký jídelní stůl (poskládaný z malých stolečků) talíře, sklenice a příbory z regálů a ošatky s pečivem, džemy, máselníčky a skleněné džbánky s čajem.

Zaujalo mne obstarávání potravin. Suroviny na svačinu nakupují rodiče – každý nakupuje vždy 14 dní v roce.

Stravovací rituál: děti společně s učitelkami sedí u stolu, zapálí svíčku a zhasnou světlo, drží se za ruce a říkají báseň o přání dobré chuti. Pak světlo rozsvítí a užívají si jídla. Děti jsou samostatné, učitelky jsou připraveny

pomocť. Po svačině děti odnáší věci ze stolu do vedlejší místnosti. Špinavé nádobí umyjí ve dřezu a schovají na místo.

Po svačině se odeberou samostatně k libovolným činnostem. Na práci bylo koncentrováno 80% dětí. Tři učitelky jsou plně zaměstnány, pracují s jednotlivými dětmi s Montessori pomůckami. Ostatní děti si však většinou vybíraly činnosti jiné než Montessori pomůcky - vystřihování, vláčkodráhu, prohlížení knih, hru s pískem. V 10 hodin jdou tři předem vybrané děti s učitelkou připravovat oběd – 1 x za 14 dní připravují oběd samy. Dnes umývají, loupou a krájí zeleninu na polévku.

Po společném obědě následuje odpočinek podle potřeb dětí a dohody s rodiči. Odpoledne se děti věnují volným aktivitám v jednotlivých třídách, pohybu v tělocvičně nebo společně odchází na hřiště.

V programu týdne je ve školce pravidelně zavedena muzikoterapie: jednou týdně přichází muzikoterapeutka, která dětem přibližuje hudební nástroje, zprostředkovává jim radost ze zpívání a muzicírování. Další terapií je práce s keramickou hlinou: pokud děti pracují, ruce se spontánně dotýkají hlíny, dítě si zde může vybit potlačovanou agresi, získat vnitřní klid a víru ve své já. Školka úzce spolupracuje s logopedickým zařízením: logoped dochází za dětmi do školky.

Úroveň normalizace

- děti jsou normalizované (včetně dětí s handicapem)
- respektují pravidla
- svobodně si vybírají aktivity, práci s nimi dokončují
- koncentrace pozornosti je silná - děti nevnímají okolí za oknem - vůbec nereagují
- komunikace je vstřícná, jak mezi dětmi tak i s průvodcem
- spolupráce mezi dětmi dobrá, respektující přání druhého, nenarušující prostor druhého

Práce pedagoga

- respektující, klidný, pozitivní, milý přístup a komunikace odpovídající úroveň dětí (pokud to situace vyžaduje použije průvodce vážnější důraznější tón hlasu)
- jeden průvodce se pohybuje po třídě, druhý v jídelní části a třetí ve sportovní místnosti - průběžné střídání a přecházení
- prezentace nových aktivit
- vedení k zodpovědnosti a dodržování pravidel
- reakce na aktuální problémy dětí - v případě potřeby průvodce citlivě konejší pláč, dítě obejmeme, utiší

Zpracováno podle zpráv Pavlína Voráčkové, Pavlína Jarkové a Petry Bečvářové

Práce s dětmi s handicapem v prostředí Montessori

Jak pracovat s dětmi s autismem podle M. Montessori:

Je to stejné jako práce s dětmi s jiným handicapem. Základem je vnímat, zda nás dítě poslouchá, slyší naše slova a pokyny, že s námi zvládá udržet oční kontakt, byť třeba jen na chvíli. V přítomnosti dítěte nedělám nic bez účasti jeho pozornosti. Ve chvíli, kdy se dítě na naši společnou činnost nesoustředí, zastavíme svůj pohyb, aktivity i komentáře a vracíme se k obnovení kontaktu. Spolupráci dítěte a společné zvládnutí dané činnosti očekáváme a také mu to dáváme najevo.

Také děti s autismem mohou být začleněny do inkluze.

Pokud od dětí schopnost seberozvoje a učení se očekáváme, ukazujeme jim, že mají možnost se posunout a něco naučit, že jsou v něčem konkrétním schopné, pak skutečně jsou. Jestliže se necháme mást jejich slabými stránkami, sebereme jim možnost se rozvíjet v tom, co je skryté, za handicapem často špatně postřehnutelné. Naše očekávání dětem s handicapem nastavují zrcadlo a spoluformují jejich vlastní sebehodnocení, sebevědomí, sebeúctu. Odrazem naší interakce s nimi pak může být buď jejich odvaha, trpělivost a chuť se do něčeho pouštět, nebo naopak jejich

ustrašenost, rezignace, netrpělivost, někdy i pohodlnost.

Jak přimět dítě ke spolupráci, když tzv. „neslyší“, resp. nechce se mu uposlechnout a spolupracovat:

Jedna z maminek dítěte s postižením praktikuje následující: svůj požadavek vyjádří slovy s vysokou mírou laskavosti, je-li třeba, zopakuje ho již důrazně, dojde-li ke třetímu opakování pokynu, maminka mluví a zároveň již spolu s dítětem prostě koná a nenechá ho, aby od činnosti uteklo.

Co dělat s automatismy v chování člověka s autismem:

Je dobré změnit zadání činnosti oproti původnímu zadání, a trvat na tom novém. Paní Ulrike při práci s jedním autistickým dítětem trvalo asi půl roku, než ho naučila, že započatou činnost je třeba také dokončit. Hlavním cílem jejich prvních lekcí bylo to, aby alespoň jedna činnost byla dokončena. Dítě bralo chaoticky věci a pohazovalo je po místnosti, terapeutka však trvala na tom, že lekce (nezávisle na čase) skončí teprve tím, že se nejméně jednu aktivitu společně podaří dokončit. Začalo se to dařit asi po půlročním úsilí. Je potřeba zcela bez kompromisů trvat na základních fázích pracovního procesu: výběr aktivity, příprava, realizace a úklid.

Co dělat, když děti nemají zájem o práci s materiálem:

Rodiče někdy od dětí málo očekávají, učitel Montessori však má aktivitu dítěte očekávat. Lze použít techniku střídavého výběru - „Jednou si přeju já a jednou ty.“ Zatímco učitel vybírá, dítě ho pozoruje a také si ujasňuje, co bude chtít vzápětí vybrat ono. Pokud si dítě nevybírá, není ještě zcela normalizované. Úplně svobodnou volbu výběru mají jen plně normalizované děti. Někdy učitelka použila metodu, že když připravovala pro děti nový materiál, těsně před jeho dokončením ho přinesla a před zraky dětí jej dohotovila. V dětech pak velmi vzrostla zvědavost a tím i motivace s ním pracovat.

U dětí s Downovým syndromem to někdy vypadá, že je stačí pouze integrovat a nic speciálního s nimi není třeba dělat:

Pokud dítě už umí pracovat, je zvyklé, tak ano. Pokud mu zatím chybějí pracovní návyky, je třeba ho tyto naučit. Např. osmileté dítě s handicapem se má projevovat jako osmileté dítě bez handicapu.

Pokud se dítě s handicapem zajímá o nová témata a má rozvinuté schopnosti, podle svých možností se zapojuje do činnosti, nepotřebuje doprovod dospělého. Chybí-li mu toto, má ho dospělý doprovázet a pracovat s ním, aby bylo dítě ve skupině plnohodnotně přítomné. Pouhá přítomnost dítěte s handicapem mezi zdravými dětmi není dostatečná. To sice může vést k dobré sociální integraci, ale není to dostatečná příprava na život.

Je potřeba, aby se děti učily hospodařit s penězi, orientovat se v čase a prostoru, aby se, i když třeba plynule a úplně nechtou, vyznaly v jízdním řádu, názvech obchodů, výrobků apod. Měly by zvládat vlastní hygienu, výměnu prádla – k tomu je potřeba denně propojovat práci dítěte doma i ve škole. Cílem je, aby člověk s handicapem byl akceptovatelný skupinou či společenstvím, ve kterém existuje.

Podobně důležitá je otázka schopnosti zaměstnat samo sebe, když se lidé okolo věnují nějaké jiné činnosti (zabavit se).

Některé děti bez handicapu se velmi aktivně zajímaly o ty s handicapem, které přišly mezi ně pracovat, vypadalo to, že si dokonce samy od sebe přejí navázat něco jako přátelství. V momentě, kdy s handicapovaným dítětem, víc pracovala učitelka, děti bez handicapu se už ke spolupráci tolik nehrnuly, dělaly si své věci.

Jak napomoci obnovení původního zájmu dětí bez handicapu, když děti s handicapem zatím nejsou dostatečně samostatné:

Je dobré připravovat pravidelně víc společných skupinových aktivit, vděčná je např. příprava pohoštění, společné stolování a také společný úklid.

Mají se zdravé děti učit se kamarádit s dětmi s handicapem?

Je přínosné najít takovou aktivitu, která postižené dítě skutečně velmi baví, přes tu činnost si dítě může najít kamaráda. Ve škole to bývá obtížnější kvůli náročnějšímu režimu. Klíčem je navázat co nejlepší kontakt a spolupráci, to také znamená na dítě vždy správně mluvit, používat správné názvy. Dítě nejprve poslouchá (správně sluchem vnímá), co mu sdělujeme, to je návyk, který lze naučit. Když dítě vnímá, mluví jasně, zřetelně a pomalu, dítě rozumí, pak čekám, jakou odpověď mi dá najevo (ať verbálně, či neverbálně). Tím se také dítěti zvětšuje slovní zásoba, nejdříve pasivní, ale zároveň ji také konkrétně používáme v nějaké situaci. Můžeme dítěti dávat úkoly, aby porozumělo a úkol splnilo.

Z materiálů Montessori a typů aktivit vybíráme to, co bude dítě v životě potřebovat používat, sledujeme především rozvoj porozumění, prostorové (situační) orientace a schopnost spolupráce, pak lze teprve začít např. s matematikou (při počítání peněz, nebo při vážení surovin, chceme-li vařit). Důležité je vést dítě zaprvé ke správnému chování (které je v konkrétní situaci použitelné a vede k cíli), pak teprve sledujeme posloupnost práce s materiály, kam až s dítětem lze dojít.

Například při násobení dvojciferných čísel můžeme upřednostnit, že si dítě bude umět představit, že násobíme-li 37 x 25, vyjde velké číslo řádově ve stovkách a že opakovaně přidáváme číslo 25. Přesný výsledek je

možné zjistit s pomocí kalkulačky, nebo druhého člověka. Co se týká inkluze, tak není dobré vyčleňovat děti s handicapem ze společných akcí, ačkoliv to může dítěti s handicapem způsobit určité nepohodlí, nebo i stres. Přihlédneme k tomu, co dítě fyzicky zvládne, a také k tomu, aby se cítilo ve skupině dobře. Např. na výlet s sebou vezmeme i vozík, využije ho během výletu kdokoli, kdo potřebuje, včetně dětí bez handicapu. Děti s postižením se rády přidávají a rády vyjadřují: já to zvládnou, já taky můžu. Podobně asistentka pedagoga je k dispozici komukoli ve skupině, nejen handicapovanému dítěti. Jakmile má totiž dítě asistenta jen pro sebe, je těžké, aby se začlenilo do skupiny.

Zdravé děti ve skupině žádáme o pomoc s přípravou věcí pro děti s handicapem a také nabízíme skupině společnou činnost. Důležité je, aby tato činnost šla snadno a rychle vykonat a zároveň byla v něčem důležitá. Vděčné jsou hry s pravidly (např. Člověče, nezlub se), příprava svačiny apod. tak, aby se mohli zapojit všichni přítomní. Vaříme kávu, nebo čaj, to znamená, že přineseme vodu, odpočítáme lžičky sypké směsi, jestliže se spleteme, nasypeme směs zpět a počítáme znovu, tentokrát s pomocí dospělého. Zaléváme kávu, nebo čaj horkou vodou z varné konvice. Umyjeme si ruce, umyjeme ovoce, nakrájíme ho, kdo potřebuje pomoc, přijde o ni sám požádat (to je také důležitá kompetence). Obvykle mezi spolupracujícími dětmi nebývá problém, zádrhel někdy vnáší do situace dospělí.

Jindy se děti vydají na zahradu a vyberou nějakou květinu, která se jim líbí, utrhnou ji a v místnosti pro ni vyberou vázu. Nalijí vodu a podle své volby ji umístí v pracovních – to mohou dělat zcela samostatně už při první návštěvě. Tím je navázána důvěra a můžeme cíleně vybrat aktivitu pro konkrétní dítě. Ve věku cca po čtvrtém roce děti velmi vítají spolupráci a společné aktivity.

Při práci ve skupině průvodce vstupuje do akce jednotlivých dětí a říká jim např.: *Přeju si, abys začal tím a tím; nebo: Teď je na řadě to to. Po společné svačince se společně uklízí a myje nádobí a nakonec se jde do tělocvičny a hrajeme hry. Pracovní blok skupiny trvá celkem tři hodiny, od devíti do dvanácti hodin.*

V MŠ byl jeden pětiletý chlapec, který velmi brzy chodil do jeslí, ale nyní bylo jeho chování zcela nepřijatelné. Při frekvenci lekcí terapie Montessori jednou za týden jsou intervaly pro dítě s handicapem příliš dlouhé a dítě to naučené zapomene. Pokud se podaří, že rodina pracovat chce a doma také pracuje - opakují a také varují materiály i slovní doprovod - tak to teprve může být opravdové učení, pak teprve to funguje.

Je nějaký systém cílů při práci s handicapovaným dítětem podle Montessori:

Určitě ano. U dítěte je na prvním místě porozumění

slyšenému a oční kontakt, u dospělého doprovodu pak, aby se dobře cítili /aby měli chuť a zájem spolupracovat. Pocit bezpečí a přijetí rodiny tak, jak je, navozuje důvěru, díky které dospělí sami začnou mluvit o tom, co je trápí a s čím sive výchově dítěte neví rady. Tedy terapeutka zde není od toho, aby hned řešila problémy a dávala rady, ale nejprve musí přichodzí pocítit, že je tu pro ně (nejprve jde o setkání).

Při první návštěvě terapeutka pozoruje, o co se dítě zajímá, a uvědomuje si, co ještě nezvládá a mělo by už zvládat. Podle toho dělá dítěti nabídku. Může to být oblast rozvoje motoriky, frustrační tolerance, soustředění. Nejsou žádné postupy práce podle jednotlivých diagnóz, jen chování konkrétního pozorovaného dítěte porovnáváme s normálním vývojem.

Jak zpevnit dovednosti dítěte a ošetřit, že neztratí motivaci k činnosti:

Jde o to, že to, co dítě pořád musí dělat, ho může přestat bavit – podle mých dosavadních zkušeností z práce s předškolními dětmi s handicapem to bývá spíš naopak, že děti utíkají ke stále stejným už známým činnostem jako ke své jistotě, a je to lektor, kdo dítěti pomáhá rozšířit repertoár aktivit a zaujmout ho dosud neznámým materiálem.

Důležité je sledovat senzitivní fáze a odhadovat, kterou schopnost je třeba rozvíjet. Např. na dítě, které zatím nemluví, mluvíme jasnou a jednoduchou řečí, to je totiž to, co se má naučit. Je-li to dítě dvouleté, zajímá nás také, zda se pohybuje. Pokud dítě provádí dlouho a samostatně nějakou činnost, například trhá papír, je dobré tuto činnost nějak účelně využít - z na-trhaného papíru slepit obrázek, číslo... Na děti a lidi s handicapem ale není třeba mluvit jako na hloupé.

Markéta Burešová

Zpráva ze zahraniční stáže - Frankfurt, Freie Montessori Schule

Charakteristika Freie Montessori Schule

Oficiální název: Freie Montessori Schule, Gelnhausen a Kinderbauernhof, Wiesbadenrg

Celkový přehled:

Tato mateřská škola byla zřízena v roce 2007 v bývalé telekomunikační budově uprostřed průmyslové zóny. Na školku navazuje základní škola, která je v ostatních prostorách rozlehlé budovy a kde mají děti možnost pokračovat ve studiu. V objektu není školní kuchyně a tak si děti vybírají z několika druhů jídla a ta jsou jim dovážena.

V Kinderhausu mají zapsáno 20 dětí ve věku od 3 do 6 let, z toho dvě děti jsou integrované (chlapec s autismem a chlapec s postižením sluchu). Průměrně celý týden docházelo cca 18 dětí. Běžně zde působí 3 průvodkyně a asistentka. V době naší návštěvy však byly dvě průvodkyně nemocné a tak byla přítomna jedna průvodkyně (paní ředitelka Nicole Amberg) a asistentka.

Režim dne je stejný a neměnný. Děti se scházejí od 8.00 do 8.30 a jsou zde maximálně do 15.15. Ihned po příchodu dětí následuje tříhodinový blok samostatné činnosti, kdy děti mají dostatek prostoru pro práci. V tomto bloku je zde prostor pro průběžnou svačinu a děti mající službu prostírají stůl k obědu. V pondělí a ve čtvrtek se peče společně chléb.

V 11.00 hodin následuje společný úklid a malé děti se odebírají k obědu, větší jdou ven na zahradu, po hodině dochází k výměně skupin. Ke střídání dochází z důvodu malého prostoru jídelny. Po obědě všech dětí následuje další blok samostatných činností a to až do 1330, kdy se děti opět po společném úklidu (úklid pomůcek, zvednutí židlí na stolečky, zametání podlahy) odebírají ven, kde

setrvávají až do odchodu domů. Děti chodí ven za každého počasí. Většina dětí pracovala po celý den soustředěně a nebyli zde tendence se práci vyhnout nebo ji nedokončit. Překvapilo mě, že se děti vrátili k práci i další den, když nestihli práci dokončit den předešlý.

Před přijetím do této školky musí rodiče s dětmi několikrát přijít na návštěvu, aby viděli jak se v Montessori zařízení pracuje, jaký je tam režim a jak se liší od běžné školky. Poté si sami průvodci vybírají, jaké dítě se do kolektivu nejvíce hodí, aby došlo k co největší harmonizaci a vyvážení skupiny po všech stránkách.

Stejně je to i s průvodci. Není důležité, zdali mají vzdělání, ale jak se hodí pro tuto práci. Přesto se snaží všichni neustále studovat a vzdělávat a většina průvodců má Mezinárodní Montessori kurz.

HOSPITACE

Pro práci mají děti k dispozici dvě místnosti - jedna větší, kde pracuje převážná část dětí a jsou zde skoro všechny pomůcky a potřeby k aktivitám. Koutky jsou uspořádány dle oblastí a od jednoduchého ke složitému. V menší místnosti je elipsa, kterou zatím moc nevyužívají, ale chtěli by, protože se jim zdá jako skvělý nápad. I zde je několik pomůcek, molitany na odpočívání a další místa pro práci. Dále zde je kuchyňka s jídelnou, kde děti myjí nádobí nebo skládají do myčky, chytají si pokrmy, pečou chléb a stravují se zde.

Všechny místnosti jsou útulné a harmonické a třída působí jako celek. Uspořádání v poličkách je přehledné a má řád. Děti přesně vědí, kam která věc patří díky přesnému označení a popiskám. Třídy nejsou nikterak prostorné, přesto mají děti dostatek prostoru pro práci a přirozený pohyb dítěte.

K mateřské škole patří ještě školní zahrada vybavená pískovištěm, dílnou, kuchyňkou, záhonky a různými hracími prvky přírodního rázu.

Materiály jsou skutečné, praktické a funkční. Nejsou zde žádné klasické hračky, přesto děti práci s pomůckami berou jako hru.

Prostředí je skvěle připraveno a podporuje samostatnost dětí. Na skříňkách a šuplíkách jsou popisky a fotografie a díky logickému uspořádání děti mají přehled. Prostor je uspořádán tak, aby podporoval nezávislost dětí.

Materiály jsou připraveny, aby děti samy mohly kontrolovat svou práci a mohly tak pracovat s chybou bez zásahu dospělého nebo s jeho minimální pomocí.

Pomůcky a materiály zahrnují všechny oblasti vzdělávání. Jsou nápadité, zábavné a logicky uspořádané. Poskytují možnost postupovat od konkrétního k abstraktnímu. Děti přecházejí k abstrakci dle svého individuálního tempa.

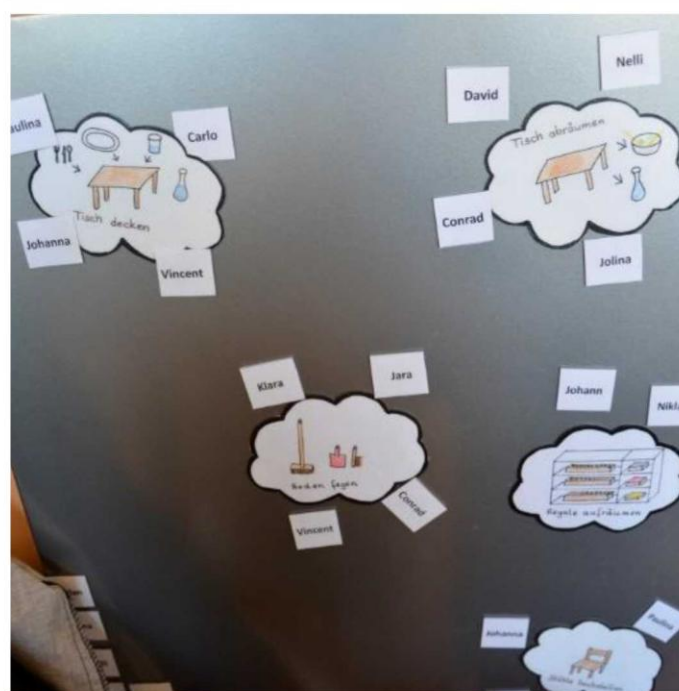
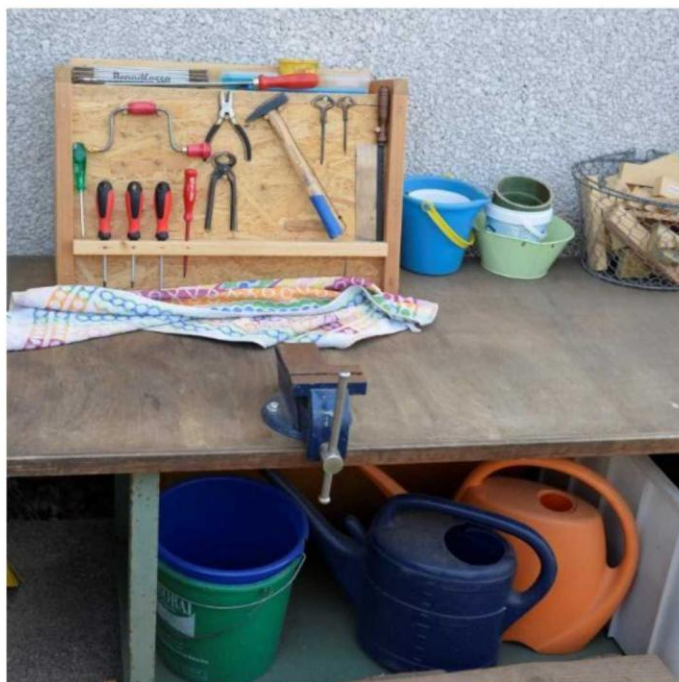
Děti se podílejí na úklidu třídy. Denně si společně rozdělují služby. Každé dítě má na starosti určitou oblast a zodpovídá za ni. Pomáhají s prostíráním stolu, úklidu po jídle, mytí a utírání nádobí, žehlení prádla, zemetání podlahy, zvedání židlí a porovnání pomůcek v poličkách.

Osobní místa - místo v šatně, šuplík na osobní věci, místo při obědě, mají děti označeny svým jménem.

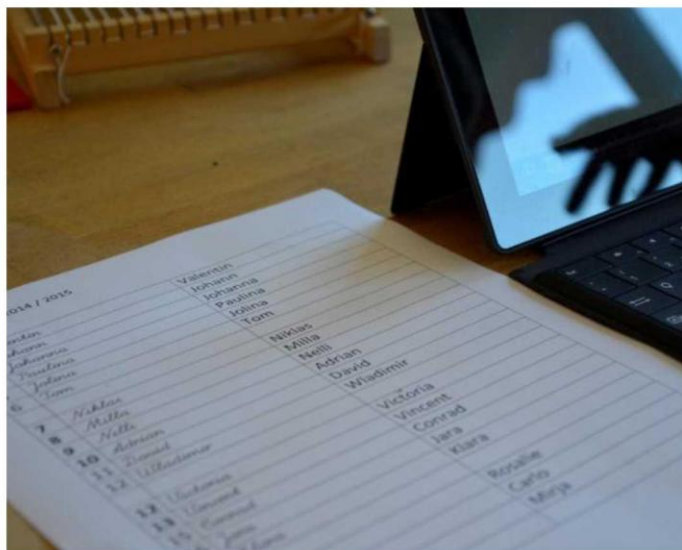
Prostředí poskytuje dostatek nabídek pro výtvarné, pohybové i hudební aktivity. Prostředí je uspořádané tak, aby děti měly dostatek pracovního prostoru pro samostatnou i společnou práci.

Signály pro ukončení jsou jemné. Průvodkyně poprosí jedno z dětí, aby zahrálo na hrací stojek známou německou skladbu Für Elise od Beethovena. Další signál, který používají je pro utišení. Děti mají možnost sjednat si klid zahráním na kovové tyčinky. I tento signál je velmi jemný, přesto na něj děti skvěle reagují stejně jako na signál značící úklid.

Prostředí umožňuje dospělým vidět všechny děti a přiblížit se k nim rychle v případě potřeby.

Práce dětí a úroveň normalizace:

Hned po příchodu na nás dýchla velmi příjemná a pohodová atmosféra. Všechny děti byly zapojeny do aktivit a práce. Téměř všechny děti i průvodci respektovali pravidla. Děti mají dostatek prostoru pro samostatnost, nezávislost a zodpovědnost. Nabízí se zde mnoho prostoru pro svobodný výběr nových aktivit. Přesto jsou děti povzbuzovány pro výběr nějaké aktivity, aby nedošlo k tak zvanému „nic nedělání“. Děti byly po celý týden velmi zaujaty a koncentrovány na veškerou činnost, dokončovaly započatou práci a uklidily si své pracovní místo po dokončení práce. Komunikace s dětmi i průvodci probíhala spontánně. Děti spolupracovaly mezi sebou, uměly požádat o pomoc, učily se od sebe navzájem. Líbilo se mi, že děti ač byly velmi klidné a tiché, neztrácely nic z dětské živosti a radosti a venku se chovaly jako děti z mojí třídy. Byly velmi radostné a spontánní.

Velmi se mi líbil nápad s objednáváním obědů přes tablet. Moderní dobu bohužel potlačit nemůžeme a toto využití se mi zdá velmi nápadité a praktické. Vybrané dítě mělo za úkol přepsat jména dle seznamu a pak pomohlo ostatním dětem vybrat stravu na druhý den (dítě muselo umět číst a psát) a děti si samy volily podle sebe na co mají chuť. Ze začátku to průvodci brali spíše jako pokus, který vyšel. Stále měli problém s tím, že za děti vybírali jídla rodiče a ony to pak nechtěly jíst.

Byla jsem velmi překvapená znalostmi, kterých děti dosahovaly. Většina dětí předškolního věku (5-6 let) uměla číst, psát psací i tiskací formou, sčítat, odčítat, násobit, dělit a určovat základní slovní druhy.

Práce pedagoga:

Přístup všech průvodců byl laskavý a vlídný, přesto velmi důsledný. Když docházelo k porušování pravidel průvodci velmi rázně, ale s klidem uměli toto chování zarazit. Za celou dobu jsem neslyšela, že by někdo zvýšil hlas nebo musel křičet. Průvodci se chovali velmi tiše a byli dětem nápomocni. Skvěle prezentovali práci s pomůckami a vedli děti k samostatnosti. Pokud vyvstal nějaký problém nebo konflikt, nechali průvodci nejprve děti, aby se ho pokusily vyřešit samy a až pak zasahovali a to velmi nenásilnou formou. Spíše se děti snažili přivést k tomu, jak problém vyřešit samostatně. Děti podporovali k zodpovědnosti a samostatnosti a oni samotní byli dokonalým vzorem dodržování pravidel.

Závěr:

Velice mě překvapilo, jak děti pracovaly v tichosti a se zaujetím, i přestože si v tichosti mezi sebou povídaly. Velmi obdivuji průvodkyně, které se chovaly naprosto skvěle. Byly velmi trpělivé, vstřícné a šly dětem příkladem. K nám se chovaly moc mile a bez problémů naší návštěvu přijaly.

Jana Dvořáková

Farma a centrum ekologické výchovy Kinderbauernhof ve Wiesbadenu

Původně šlo o prostory zahradnického učiliště, které byly zrekonstruované a nyní přijíždí na týdenní pobyty děti z okolních MŠ a 1. stupně ZŠ. O pobyty v Kinderbauernhof je velký zájem, v současnosti jsou rezervace až do roku 2016.

Na farmě pracují pedagogové a je zajišťována různými alternativními způsoby (zaměstnávání lidí s handicapem, využívání projektů z úřadu práce - tzv. dotovaná místa pro uchazeče z úřadu práce, kteří hůře shání zaměstnání, vytváření „tréninkových“ pracovních míst na farmě pro absolventy).

Prostory jsou vybaveny funkčními a zároveň estetickými prvky (hmyzí hotely, pumpa s přistavenými dřevěnými korýtky a kovovou pružinou tvořící efekt vodopádu a vodního víru, stůl s deskou z hrubé horniny k drcení obilných zrn, venkovní pec k výrobě pečiva, altánek s dílnou a dětským funkčním nářadím).

Děti pracují na zahradě, pečují o zeleninové a květinové záhony, starají se o zvířata (dva poníci, ovce, včely a více druhů drůbeže). Zeleninu děti využívají v kuchyni, pro zpracování vlny je zařízena dílna s náčiním k čištění a vyčesávání vlny a k vytváření drobných výrobků, které si děti mohou odnést domů. Děti tak poznají účelnost zemědělské práce. Při našem náslechu děti využívaly pomůcky účelně, šetrně a s rozvahou. Při práci spolupracovaly, sdílely, aktivně se domlouvaly a organizovaly průběh prací.

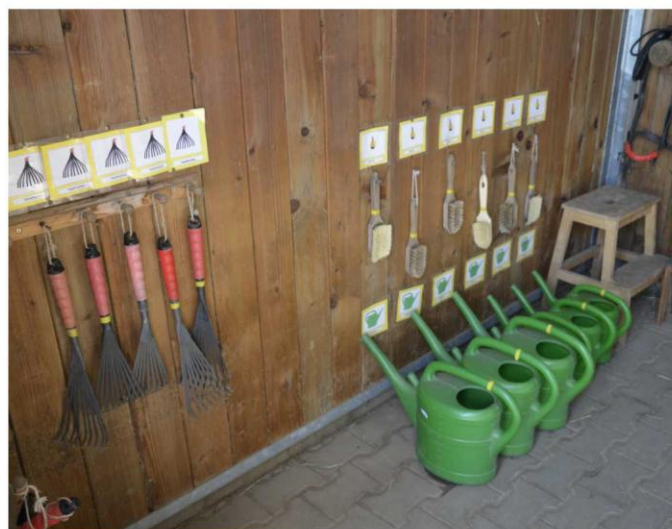
V Kinderbauernhof se objevují prvky Montessori pedagogiky: jasný řád v pomůckách a nářadí (barevné značení, přesně určené místo); svoboda výběru aktivit (děti se ráno podle svého přání rozdělily do pracovních skupin, jedna pečovala o záhony, druhá o drůbež, třetí o poníky a čtvrtá o ovce; děti mohly buď každý den chodit do stejné skupiny nebo si každý den vyzkoušet jinou práci. Během naší návštěvy, tj. poslední den pobytu dětí na farmě se již děti rozdělily s jistotou a bez dohadů); děti pracovaly samostatně a zároveň podle předem stanovených pravidel a dospělý je spíše průvodcem; byl dáván prostor k ukončení práce a pro úklid; signály pro změny byly jemné. V prostorách podkroví, které bylo upraveno jako učebna, jsme viděly další materiály připravené s Montessori principy: vodní aktivity, přírodniny pro smyslovou výchovu, pomůcky pro praktický život – mletí obilnin a práce s ohněm, dále množství tematických skládanek, interaktivních pomůcek a encyklopedií...

Pomůcky pro rozvoj smyslových a rozumových funkcí byly také v jídelně, kde se děti scházely k jídlu (denní harmonogram v piktogramech, ukázka surovin, ze kterých jsou jídla připravena, ukázka správného uspořádání nádobí při stolování, funkční kuchyňka k přípravě jednoduchých jídel, např. nástroje k přípravě těsta, tyčky na navlékání korálků dle počasí a počtu

stupňů celsia). Viditelná byla snaha využívat v přípravě jídel lokální a zdravé suroviny a zapojovat děti do přípravy jídel a stolování.

Na závěr bych zmínila rozlučkový rituál, kdy se všichni sešli okolo ohniště, sdíleli zážitky a postřehy ze společně prožitého týdne, děti se podílely na udržování ohniště a získaly dárek – dekorativní věnec z přírodnin, se kterými se na farmě setkaly.

Eva Čermáková

Obecné charakteristiky rakouského vzdělávacího systému

V Rakousku je školní docházka všeobecně povinná pro všechny děti, které v Rakousku trvale žijí, nezávisle na jejich národnosti. Je možno volit mezi soukromými a státními školami. Ve státních školách se neplatí žádné školné. Rakouský školský systém nabízí značný počet vzdělávacích možností a tím zohledňuje různé potřeby a zájmy žáků a jejich rodičů.

Předškolní docházka je možná od ukončení pátého roku života. Všeobecná povinná školní docházka začíná po ukončení šestého roku života čtyřletou obecnou

Montessori program v Rakousku

V Rakousku nepodléhá Montessori program žádné certifikaci. Jsou zde Montessori školy státní i soukromé na různé úrovni realizace Montessori systému práce s dětmi. Školy s většími zkušenostmi a kvalitou programu jsou registrovány na www.montessori.at. Státní

(nebo zvláštní) školou. Obecná škola poskytuje všem žákům a žákyním stejné základní vzdělání. Jejím cílem je poskytnout obsáhlé a zároveň vyvážené všeobecné vzdělání a podporovat sociální, emocionální, intelektuální a tělesné schopnosti a dovednosti žáků a žáků. Po absolvování primární úrovně mají žáci a žákyně možnost volby mezi dvěma typy škol. Školy obou typů jsou vždy čtyřleté: Je to hlavní škola (měšťanská) nebo nižší stupeň všeobecně vzdělávací vyšší školy (AHS).

příspěvek do soukromých škol je ve výši 15%, v církevních školách mají učitelé stejný plat jako ve veřejných školách. Očekává se, že také v soukromých školách budou mít učitelé kromě Montessori kurzu i státem požadované vzdělání.

Zpráva ze zahraniční stáže - Vídeň

The Children's House, International Montessori Kindergarten

Charakteristika MŠ

MŠ umístěna na okraji města, ne v úplném centru, budova je moderně postavená, prosklená a patrová.

Počet dětí se pohyboval cca kolem 70 – 80. Celkem jsem zaznamenala 10 průvodců, 4 asistenty.

V budově je vytvořeno účelně několik tříd, zaměřené na český jazyk, praktický život, matematiku, výtvarnou činnost, kosmickou výchovu.

Prosklené prostory jsou skvělé pro přehled pedagogů, ale i dětí. Prostředí pro praktickou sebeobsluhu dětí odpovídalo tomu, aby mohly být samostatné se zajímavými prvky v jednotlivých odděleních.

Organizace dne

Rodiče předávají děti v šatně – podporují jejich samostatnost

Dopolední činnost – převléknutí, příprava prostředí, praktický život či příprava na školní vzdělání

Venkovní činnost

Příprava oběda, úklid

Údpolední činnost – výtvarná, venkovní, činnost na jemnou motoriku

Děti se střídají u jednotlivých průvodců v připraveném prostředí. Jeden pedagog pracoval max. se třemi dětmi.

HOSPITACE

Provoz školky začíná v 8 hodin ráno. Dvoupodlažní budova je rozdělena na tři třídy, dvě jsou smíšené a jedna je pro nejmladší děti, tj. 0-3 roky. Zařízení je soukromé, rodiče tedy za své děti platí poplatky vyšší než ve státních školkách. Školka je mezinárodní, vyučovacím jazykem je angličtina. Děti jsou tu často z rodin, které ve Vídni bydlí jen dočasně. Složení tříd je multikulturní.

Začínám v části třídy, která je určena pro výuku jazyka a zeměpisných studií, za zády mám matematický a hudební prostor. Ve zúženém prostoru sloužícím též k přecházení do praktických činností jsou stolky pro přípravu každodenní svačiny a též vstup na sociální zařízení. Stěny okolo toalet jsou prosklené. Ve třídě pozorují tři průvodce – jeden se věnuje jazyku, jeden zeměpisným a přírodovědným aktivitám a jeden matematice. Ve druhé části třídy jsou u praktických činností dva průvodci. Celkem je tu tedy na třídu pět dospělých.

Děti přichází do školky od 8 do 9 hodin a postupně si vyhledávají vzdělávací aktivity. Učitelé s dětmi pracují v prostoru třídy cca do 11 hod. Pak se děti oblékají a odcházejí před obědem všichni ven na zahradu. Mohou se tam však samostatně vypravit i během dopoledne. Je jim k dispozici jeden učitel a věnují se práci na zahradě – čistí klece zvířatům, ryjí záhonky, zalévají apod. Pro kontrolu, které dítě je právě venku, umisťují na magnetickou tabulku své jméno.

Během dopoledne děti svačí a to svačinu, kterou pro ně připravily dvě z nich – jedno dítě krájí zeleninu, druhé

maže pečivo. Počet kousků zeleniny i pečiva jim určují předem připravené karty. Děti postupně svačí u dvou stolků, u ostatních se pracuje s pomůckami.

V jedné třídě je během dne až 40 dětí. Tato skupina je rozdělena na dvě podskupiny podle věku. Skupina mladších dětí si před odchodem ven na elipse opakuje části oblečení, které si má na sebe vzít, starší děti odchází ven samostatně.

Venku jsou děti cca 30 minut. Pak se vrací do šatny, svléknou se, umyjí si ruce, z linky si berou a připravují příbory a usadí se k prostřeným stolům se jmény. Všichni u stolu musí mít nandáno od všeho trochu. Po obědě děti samy uklízí nádobí. Čas oběda je dlouhý – přibližně hodina – děti si u stolků povídají.

Po obědě učitel spolu s dětmi uklízí – zemetání apod. Plynule děti přecházejí k práci s pomůckami. Přibližně ve dvě hodiny se pracuje opět na elipse – probírá se např. společná četba, poté se děti opět chystají na odchod ven. Některé děti jdou již domů, všechny ostatní zůstávají venku, kde mají volnou činnost, dokud si je rodiče nevyzvednou. Venku pomáhají i jiní učitelé, také studenti apod.

Trošku jiný je režim u třídy pro nejmladší děti 0-3 roky – skupina je menší (cca 14 dětí), tři průvodci, rozdělení mezi šatnu – pomoc se sebeobslouhou ráno i před odchodem ven, druhá pomoc u toalet, třetí vede společné aktivity na koberci. Děti obědvají dříve a po obědě nastává relaxační chvíle.

Venku mají malé děti prostor oddělený od větších.

Připravené prostředí

Během týdenního pobytu jsem mohla pozorovat obě smíšené třídy všechny oblasti výuky i třídu pro nejmladší žáky 0-3.

Na první dojem působila školka ve třídách velmi úhledně, pomůcky měly svá jasná místa a byly umístěny na poličkách v dostupné výšce pro všechny děti. Prostory pro vzdělávání byly tematicky oddělené (jazyk a geografie, matematika, smyslové činnosti a praktický život). Prostory pro přípravu svačiny byly čisté a esteticky prostřené, v každé třídě byla k dispozici linka ve správné výšce, která umožňovala maximální samoobslužnost dětí. Budova byla z velké části prosklená, nabízela tedy dětem neustálý kontakt s přírodou a spojení s okolním světem. Děti měly k dispozici také relaxační koutky, kde byly vždy max. dvě místa – umožňovalo nerušený odpočinek.

Prostor v některých místnostech pro práci dětí se mi zdál malý – např. děti s matematickým materiálem musely pro délku látky a materiálu pracovat i na chodbě u šatny.

Vzhledem k atypičnosti celé budovy, bylo každé oddělení zcela jiné, jinak velké i jinak uspořádané. V přízemí děti při přecházení mezi jazykem a matematikou musely jít přes prostor chodby a šatny. Přehled o pohybu všech dětí usnadňovaly prosklené dveře a stěny prostorů.

Příjemněji to bylo vyřešené u dětí 0 - 3, kde byl prostor šatny oddělen dveřmi z obou stran. Podobně to bylo vyřešené i v prvním patře, ale větší děti měly věšáky také na chodbě. Věšáky byly pěkně označeny jmény, nejmenší děti jménem a fotografií.

Ve třídách byly pro práci dětí uspořádány stolky, v jazykové oblasti se pracovalo hodně na zemi, kde se mi zdálo, že pro práci více dětí je tu nedostatečný prostor. Děti skládaly slova na kobereček a pak je psaly do knížky, jako podložka pro psaní sloužily přenosné stolky, které mi připadaly velmi praktické. Jedno dítě u takového stolku

pracovalo velmi dlouho, téměř celé dopoledne, a to na knížce o měsíci. Děti pracovali také na obkreslování kontinentů a jejich lepení u stolků.

Ve škole se dbalo na estetiku např. prostřednictvím živých rostlin, které děti samy připravovaly do různé velikých váziček na všechny stolky. Stolky se také v příjemných barvách prostíraly na oběd. Místa dětí na oběd byla označena jmény. Během dne mohou děti místa libovolně měnit. Koberečky na práci na zemi si jmény neoznačovaly, ale od práce většinou neodcházely a vždy po sobě hned nedokončenou práci, pokud ji nezvládly, uklízely a šly si pro jinou pomůcku. Velmi příjemně působil výhled ven na zahradu, a to i v relaxačních koutcích, určených pro vlastní četbu.

S některými pomůckami pracovaly děti pouze pod vedením průvodce – skládání slov, čtení slov s přiřazováním drobných předmětů, perlový materiál, banka. U jiných pomůcek pracovaly děti samostatně – části těla zvířat, kontinenty, smyslový materiál, praktické činnosti, úklid... Signálem pro ukončení dopolední činnosti bylo jemné puštění hudby a společné zpívání na elipse. Některé děti reagovaly na signál automaticky, některé se ptaly, jestli je to skutečně „ono“.

Ve všech třídách jsem měla možnost pozorovat opravdu samostatnou soustředěnou činnost dětí, někdy i velmi dlouhodobou. Jedno z dětí bylo během práce několikrát přemlouváno druhým dítětem ať s ním jde dělat něco jiného, ale chlapec si svou práci velmi pevně obhajoval, věděl, kolik je před ním úkolů a trval si na tom, že je všechny chce dokončit.

Průvodci děti povzbuzovali k práci, činnosti jim nabízely – zvláště v jazykové a matematické oblasti. Někdy si učitel došel pro konkrétní dítě a nabídl mu konkrétní činnost nebo paní ředitelka přivedla učitelům některé děti, aby se podívaly na práci ostatních.

Skupinovou práci jsem viděla pouze asi dvakrát – spolu 2

až 3 děti pracovaly s obrázky nebo figurkami zvířat, věci apod. a přiřazovaly k nim slova za pomoci učitele, pravidelně se u aktivity střídaly. Jednou si pak v této činnosti asi 4 děti pokračovaly samy. ale nepovedlo se jim u toho dlouho udržet pozornost.

Společná aktivita probíhala po obědě na koberci, kdy celé oddělení (tedy cca 20 dětí) sedělo na elipse a společně četlo knížku.

Společně také pracovaly děti na zahradě během dopoledne – asi 3 děti spolu myly misky pro zvěř a 3 chlapci ryli společně záhon.

Děti během výuky komunikovaly spolu o běžných tématech – např. o tom, že má někdo narozeniny apod. Jejich komunikaci trochu ovlivňovala vícejazyčnost dětí, ale vždy se dokázaly domluvit (anglicky). K větším konfliktům nedocházelo. Nejnáročnější situace vznikaly venku při volné zábavě, ale i to si děti dokázaly vyřešit.

Během dopoledne se dokázaly samy pohybovat po třídě bez výraznějších pokynů učitelů, starší si ohlídkaly i svačinu, mladší byly někdy učitelem tázány, jestli už svačily.

Práce pedagoga

Složení pedagogů ve škole bylo multikulturní, všechny pozorované byly ženy. U většiny jsem pozorovala respektující a klidný přístup. Práci nabízely laskavě a snažily se dítě zaujmout. Při nějakém projevu pláče dítě pozorovaly, neběžely mu ihned na pomoc, ale byly připraveny zasáhnout. Děti většinou učitele k práci nevyhledávaly samy (kromě jazyka), učitel je oslovoval na základě pozorovaného postupu práce.

Během celého týdne jsme mohli pozorovat při práci přibližně 15 různých pedagogů. Každý z nich měl na starosti určitou oblast vzdělávání. Někteří učitelé byli s dětmi od rána, tedy cca od 8 hod až do odpoledne do 15 hod. Po celém týdnu na nich byla znát únava, zde se pak projevil někdy prudší reakce na nezvládnutou práci

nebo obtížnější chování jednotlivců.

Jejich práce s velkou skupinou dětí od rána do oběda byla velmi intenzivní, téměř nemohly ze třídy odejít – buď pracovali s dětmi, nebo o nich zapisovali. Tento systém však dětem umožňoval velkou časovou svobodu výběru činností – učitelky byly stále k dispozici dětem.

Učitelky jazyka byly stále na stejném místě, kde je děti vždy bezpečně našly. Jejich práce však někdy spočívala v zajištění více aktivit, u jedné učitelky jsem viděla, jak dává pokyny dítěti u koberečku ze stoje, dítě na ni pořádně nevidělo, mezitím kontrolovala někomu práci u stolku, pomáhala s krmením zvířat v kleci. Dítě u koberečku bylo mírně opomenuté, což bylo znát na jeho práci. Samo se nesoustředilo, spíše si hrálo s tvary písmen. Jiný učitel si zase naopak vždy sedal před dítě, aby ho i dítě dobře vidělo a mohlo pozorovat při vyslovování slov, při práci měli oční kontakt i projev pozitivních emocí – úsměv apod.

Všichni učitelé ve školce prošli AMI kurzem. Podle slov paní ředitelky to pomohlo k většímu pokroku dětí, než když dříve každý postupoval při vzdělávání jinak, podle různých druhů kurzů Montessori pedagogiky. Škola platí učitelům další vzdělávání, protože to považuje za velmi důležité a přínosné.

Závěr:

Velmi mě zaujala netypická budova, ale hlavně také propojení se zahradou. Zpřístupnění zahrady dětem podle jejich dobrovolné volby bylo skvělé. Pobyt mezi učiteli mě vedl k myšlence, jak důležitá je pro učitele během dne relaxace, alespoň na pár minut denně, která mi tu v tomto prostředí trochu chyběla.

Za celý pobyt na mě velmi zapůsobila samostatnost dětí, o kterou zde bylo postaráno dostupností pomůcek, toalet, linky, skříněk, v tom bych si asi přála nejvíce udělat pokrok také v naší školce.

Hana Hlinková

Obecné charakteristiky nizozemského vzdělávacího systému

Povinná školní docházka v Nizozemí začíná v pátém roce dítěte, avšak mnoho škol přijímá děti již od čtyř let. Základní škola (basisschool) má osm ročníků a končí ve 12 letech dítěte. První dva ročníky jsou označovány výrazem kleuterschool, tedy obdoba naší mateřské školy. Nejde tedy o výuku v pravém smyslu základní školy, ale spíše o kombinaci her a předškolní výchovy. Základní škole předchází jesle a školka, které jsou určeny dětem od tří měsíců do čtyř let.

Mateřská dovolená je v Nizozemí v poměru se situací u nás velmi krátká, trvá v průměru asi šestnáct týdnů, proto jesle přijímají děti již od tří měsíců. Po ní následuje rodičovská dovolená, kterou si buď rodič může vzít vcelku, nebo kombinovat s částečným úvazkem v práci.

Nejpozději v pěti letech dítě začne navštěvovat základní školu. V posledním ročníku (tzv. skupina 8) většina dětí skládá tzv. CITO test vytvářený Národním ústavem pro tvorbu testů (CITO), který slouží pro doporučení ohledně výběru střední školy. Od 16. roku platí tzv. částečná vzdělávací povinnost, což znamená, že žák musí absolvovat docházku v rozmezí minimálně dvou dnů týdně. Povinná školní docházka končí 18. rokem života.

Základní školy se dělí na státní a soukromé, oba typy mohou být navíc nábožensky orientované. Státní školy jsou financované vládou a ve většině případů se neplatí školné, ačkoliv často se setkáváme s tím, že školy vyžadují tzv. rodičovský příspěvek. Soukromé školy nedostávají příspěvek od vlády. <http://clanky.rvp.cz>, www.psp.cz

Zpráva ze zahraniční stáže - Casa Pijnacker, dvojjazyčná Montessori škola

Charakteristika MŠ

Mateřská škola Casa je v poklidném malém městečku Pijnacker, je spojena se ZŠ. Venkovní prostor je vybaven zahradou v přírodním stylu, která obklopuje celou školu. I když není veliký, vypadá dostačující a útulný. Zaujalo nás vnitřní atrium, kde volně pobíhají domácí zvířata (slepice, králíci, kočky), jsou zde připraveny dílničky na vyrábění a záhony na pěstování. Prostory mateřské školy jsou uspořádány tak, že je všude vidět. Příčky jsou prosklené, je zajištěn průhled až na zahradu a ze zahrady dovnitř, na chodby, kde se děti přezouvají a převlékají. Třídy mají přístup do atria i na venkovní zahradu. Okna ve třídách sahají až k podlaze, takže je všude dostatek světla. Děti mají po celé škole volný přístup.

Škola Casa má třídy pro 3-6, 6-9 a od 9-12 let pro 275 dětí, předškolní třídy jsou zde tři. Pro systém Montessori dostala v Holandsku výjimku a může pracovat podle věkových trojročí (jinak mohou děti v Holandsku do školky až od 4 let). Celkový počet zapsaných dětí je 275. Počet pedagogů je 60.

HOSPITACE

Ve třídě (Venus, dětský dům), v které jsem byl na pozorování, bylo 34 dětí, 2 pedagogové (muž a žena) a 1 pomocná pedagogická síla. Další pedagog byl připraven pro děti, které chtěly být v atriu a pracovat s pomůckami venku. Práce pedagogů probíhala bez zjevné komunikace, byli dobře sešraní.

Ráno byla na programu volná práce dětí s pomůckami. Během ní pedagogové volně obcházeli děti. V 10:00 děti svačily, svačinu si nosily z domova (převážně zelenina, ovoce a pití). V 11:30 děti samostatně odcházely na školní zahradu. Pobyt na zahradě byl dobrovolný.

Škola je otevřena od 7:00 do 18:00 a rodiče si volí možnosti, které škola nabízí ve formě „balíčků“: základní balíček, celkový balík, nebo balíček Basic+. Možnosti jsou plně v souladu s povinnou školní docházkou v Holandsku a to 940 vyučovacích hodin za rok. Základní balíček je od 8:00 – 14:00. V Celkovém balíčku mají studenti volný průběh navštěvování školy a v balíčku Basic+ nabízí škola péči dětem i po 14:00 hodině, kdy jde převážně o péči po vzdělávání. Aby bylo zajištěno, že studenti se účastní povinného množství školních hodin, všechny děti a jejich účastnické časy jsou registrovány v administrativním školském systému. Škola Casa je bilingvního charakteru, děti se od malinka učí dvou jazykům. Převážně se jedná o jazyk anglický a holandský. Všechny lekce a materiál je k dispozici v nizozemštině a angličtině. Každá skupina má svého anglicky mluvícího učitele a rodilého holandsky mluvícího učitele. Anglicky mluvící učitel používal pouze anglický a holandsky mluvící učitel používal pouze holandský jazyk, když mluvili ke studentům. Škola je otevřena 50 týdnů v roce.

V tomto týdnu děti sázely semínka a rostliny. Po pobytu venku následoval oběd, který byl přichystán ve velkém vestibulu školy. Všechny tři třídy školky jedly společně. Po obědě následovalo seskupení na elipse, z části proběhla výměna pedagogů, kteří určovali, s čím mají děti pracovat. Práce byla dobrovolná, záleželo na dohodě. Třída byla vybavena odpočívacím koutkem, ale

za celých pět dní ho žádné dítě nevyužilo. Ve 14 hodin většina dětí odcházela, děti ve třídách pracovaly dále s pomůckami, nebo si vyráběly různé výtvarné věci.

Připravené prostředí

Prostředí ve třídě bylo příjemné a klidné. Díky velikým oknům působila místnost velmi světle. Prostor třídy se rozděloval na dvě místnosti. Jedna byla otevřená s elipsou a několika stolkami na práci. V druhé byl prostor členitý, vybavený regálky s pomůckami. Ty byly uspořádány přehledně podle oblastí. Samotná třída byla malá, ale uspořádaná a děti měli dostatečný přehled. Ve třídě byl šum, ale ne hluk.

Třída byla vybavena dřezem ve výšce dětí. WC bylo na chodbě, bez dozoru pedagoga. Na chodbě byla i společná šatna. Děti se v prostoru pohybovaly volně, pracovaly zcela samostatně, s kontrolou chyby, tvořivě a tak mohly být nezávislé na průvodcích. Materiály, vybavení tříd i šatny odpovídaly Montessori filosofii.

Práce dětí a úroveň normalizace

Práce dětí byla samostatná, bez jakýchkoli problémů. Když děti potřebovaly pomoci, požádaly pedagoga o pomoc a ten přiměřeně pomohl a vysvětlil. Zajímavé bylo, když dnem provázal muž, děti byly pozorné a vnímavé. Když dnem provázela žena, děti byly hlučnější a někdy vyrušovaly. Při práci s pomůckami se děti soustředily na práci i tehdy, když pracovaly ve skupinkách.

Děti byly ke svým vrstevníkům respektující, uměly pomoci mladším kamarádům, bez jakýchkoli připomínek nebo pohnutek. Při pozorování bylo zřetelné, že každé dítě potřebuje individuální jednání. Za celý týden jsem nezahledl žádný veliký konflikt, který by museli řešit průvodci. Děti řešily mezi sebou problémy slovně a v rychlosti, bez dlouhých hádek.

Práce pedagoga

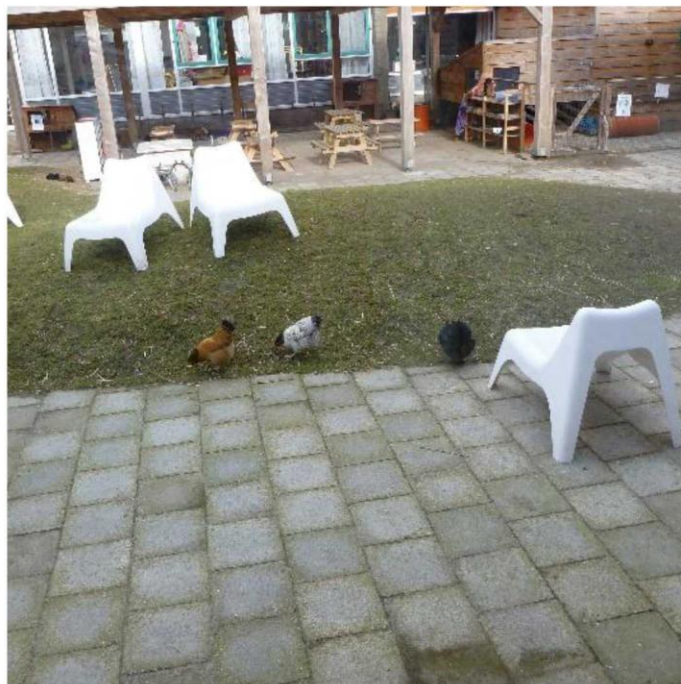
Pedagogičtí pracovníci v celé škole byli velmi příjemní. Všichni pedagogové měli respektující přístup k dětem a komunikovali s nimi klidným hlasem.

V dopoledních hodinách byli ve třídě dva průvodci, odpoledne se střídali s dalšími. Respektující přístup byl vidět i mezi dospělými. Pedagogové měli o dětech veliký přehled, výhodou bylo, že od rána se o chod třídy starali dva pedagogičtí pracovníci. Díky velké důvěře průvodců, mohly děti samostatně a zodpovědně pracovat podle svých možností a schopností.

Zpětná vazba

V průběhu stáže bylo pro mne velice inspirativní pozorovat vybavení tříd, školy a management školy. Největším přínosem pro mne bylo sledovat práci pedagogů a dětí. Při pozorování jsem se mohl zamyslet nad sebou samým a uvědomit si chyby, které dělám. Celková stáž bylo pro mne velikou inspirací, kterou nadále využiji k práci s dětmi.

.Vít Sumerauer

Zpráva ze zahraniční stáže - MŠ Monster

Charakteristika MŠ

Montessori škola v Monsteru je moderní budova s velice promyšlenou architekturou. Dohromady je zde centrum denní péče (děti cca od 3 měsíců do 4 let), školka (děti do 5 let) a škola (děti do 12 let). Celý tento systém úzce spolupracuje a je propojený, má návaznost...

Ve všech sledovaných třídách se pohyboval počet dětí mezi 24 až 30 dětmi na jednoho až dva učitele. V některých třídách byl jeden učitel sám, jinde byl jeden učitel holandský a druhý učitel anglický, někde pracoval jeden učitel a jeden asistent. Ve všech sledovaných třídách byl učitel spíše klidný, pracoval s rozvahou, s úsměvem a lehkostí. Většina z nich vynikala otevřeností, vstřícností a zájmem o svěřené děti. Překvapil mne častěji se vyskytující muž mezi ženami.

Velice mě oslovilo např. začleňování „školkových dětí“ do školního procesu.

Pokud je že dítě ve školce je zralé na školu, plynule přejde během roku mezi starší děti a začlení se do nového kolektivu. Přechod bývá zpravidla pozvolný, proto pro dítě přirozený a nenásilný.

Děti ve třídě pracují zpravidla samostatně, ve dvojicích či menších skupinách. Na spolupráci se vždy domluví. Děti pracují vždy tematicky na nějakém projektu, od kterého se odvíjí i práce s pomůckami a jiným pomocným materiálem.

Zajímavé bylo například využití sluchátek při samostatném čtení či práci na úkolu vyžadujícím plné soustředění u dětí snadno vyrušitelných pouhým zvukem nebo u dětí těkavých; obdobně využívání stolu pro jedno dítě se zástěny ze tří stran.

Vybavenost tříd je mnohdy velice inspirující. Je zde kladen velký důraz na individualitu každého dítěte, které do kolektivu patří. Každý, kdo přijde do školy, hned ví, kdo sem patří, bez ohledu na to, zda dítě ve třídě v daný den je, či nikoliv. A sice z fotek a dat narození, kdy které dítě narodeniny slaví... Hodně pokojových květin dodává třídnímu prostředí také velice příjemnou a útulnou atmosféru.

Měla jsem možnost pozorovat děti mladší, tedy 4-6leté, ale i starší 7-9leté. Ve všech typech tříd byly děti vedeny k maximální samostatnosti, volnosti ve výběru pomůcek i možnosti pohybu po třídě (někde i po škole) a to vytvořením takových podmínek a pravidel, jež zabezpečují hladký a úspěšný průběh vzdělávacího procesu včetně prvků zodpovědnosti přenesené na dítě samotné. To vše se odráželo na atmosféře třídy i školy.

Například: dítě, které odchází na toaletu, se nemusí ptát, zda může odejít, ale vezme si na krk barevné korálky na

šňůrce a s plnou důvěrou a beze slov odchází po dlouhé chodbě na toaletu. Každý ve škole tedy pozná důvod pohybu dítěte po škole mimo svoji třídu.

Možnost dětí pracovat na chodbě nebo v jinak vyčleněném koutku, ve středovém nádvoří, kde pracují s rostlinami, hlínou, bylinkami a vodou dodává celé atmosféře neuvěřitelnou odlehčenost a přirozenost v poznávání a učení se nového.

Velmi zajímavý moment holandského montessori vzdělávacího systému spočívá v POZOROVÁNÍ. Toto slovo je nám asi velmi blízké a pravděpodobně mu rozumíme. Avšak v procesu vzdělávání hraje roli více než důležitou. Jak takový proces vypadá? Pokusím se vysvětlit, jak jsem tuto tematiku pochopila já. My v České republice zdáme se být příliš upjatí, vše je hektické, na nic nemáme čas, natož jen tak si sednout, nejlépe s kávou či čajem v ruce a pouze se dívat, co se děje ve třídě, když ráno přijdeme. V tom totiž spočívá první fáze pozorování. Pouze zmapovat bez úsudku situaci. Děti vědí o mém počínání domluveným symbolem, takže vlastně komunikujeme beze slov. Tato fáze trvá zpravidla 10–15 minut.

Ve druhé fázi se zaměřuji na mnou připravenou práci, tedy na ukázkou pomůcky, příp. projektu. S dítětem pracuji a poté následuje třetí fáze a sice opět pouhé pozorování. Tentokrát se zaměřuji pouze na dítě (skupinu), jak práci, ukázkou pochopilo a jak s ní dále nakládá.

Celý tento proces probíhá cca 3–4 krát za den. Veškeré poznatky si zaznamenávám do připravených archů a pouze vývojové skoky a poznatky se zaznamenávají do počítačového systému.

Celý tento pozorovací proces je pro mě velice inspirující a působí na mě velmi odlehčeným dojmem v důležitosti a náročnosti učitelského povolání.

Jana Seifertová, Jana Ranostajová

Obecné charakteristiky norského vzdělávacího systému

Předškolní vzdělávání

Školka ani předškolní příprava není povinná, ale dítě od 1 roku na ni má nárok. Do první třídy děti nastupují obvykle v šesti letech, je možné zažádat o roční odklad, případně naopak o nástup dítěte již ve věku pěti let.

Norské předškolní vzdělávání je charakteristické tím, že děti v mateřské škole tráví převážnou část dne venku, a to za každého počasí a v každém ročním období. Nejmenší děti, které ještě mají potřebu odpoledního spánku, spí ve venkovním areálu školky v kočárcích.

Vzhledem k tomu, že v norských mateřských školách není státem zajištěno stravování, nosí si děti jídlo s sebou z domova a zároveň si společně s učitelkami připravují jídlo v přírodě při venkovních aktivitách.

Učitelky vedou děti k samostatnosti a zodpovědnosti od nejtělejšího věku. Přestože se v tamních školkách preferuje malá skupina dětí na 1 dospělého (počet dětí a dospělých záleží na typu aktivit, které s dětmi v danou chvíli realizují), dávají učitelky dětem hodně prostoru při různých činnostech v přírodě - také rybaření, zkoumání terénu v přírodě, kde mohou např. lézt po vlhkých kamenech v kopcovitém terénu, lézt na stromy, zkoumat živočichy a rostliny na okraji fjordu a další. Činnosti, kterým se děti věnují, probíhají v celém svém procesu - od přípravy až po úklid různého náčiní (např. příprava a úklid rybářského náčiní, kempinkového náčiní v dřevěných přístřešcích apod.). Děti tak poznají nejen celý proces konkrétní činnosti, ale zafixují si i pracovní návyky

s ním spojené, které tak pokládají za samozřejmou součást činnosti. Důraz je kladen na učení dětí prostřednictvím vlastních zážitků a zkušeností. Velmi je ceněno přírodní prostředí, ze kterého a ve kterém děti čerpají nejvíce poznatků a učí se respektu k němu.

Předškolní věk vnímají v norských mateřských školách jako specifický věk určený k hrám a vlastnímu objevování a zkoumání, nikoliv jako věk určený k přípravě na školu nebo dospělost. Učitelé velmi podporují přátelské vztahy mezi dětmi, různost a nestejnost vnímají jako obohacení, každý je viděn jako cenný v dětské komunitě.

Nedílnou součástí pedagogického působení je velký prostor k individuálnímu přístupu, jenž je daný malým počtem dětí ve skupině.

Základní školy

Povinná školní docházka je pro děti od 6 do 16 let, 10 let školní docházky je rozděleno do dvou stupňů: první stupeň (1.-7. třída), druhý stupeň (8.-10. třída)

·Druhý stupeň základních škol je označován jako nižší střední škola

Povinná školní docházka trvá 10 let, zhruba do 16 let, školu dělí taktéž na první a druhý stupeň. První stupeň zahrnuje třídy 1-7 a druhý stupeň 8-10. "Ubráno" mají zase na střední škole, která je tříletá. Základní škola je většinou pod jednou střechou, ale mají i malotřídky.

Zdroje: <http://www.naep.cz> <http://www.ucitseucit.cz>
<http://www.minisvetskolka.cz>

Montessori program v Norsku

Školy v Norsku jsou státní nebo soukromé. I ty soukromé mají finanční podporu státu ve výši asi 80% z částky, kterou dostávají školy státní a jsou stejně jako ony řízeny a kontrolovány příslušnými institucemi. Montessori mateřské školy jsou v Norsku pouze soukromé a v současné době probíhají jednání na norském ministerstvu školství, aby byl tento program v mateřských školách uznán stejně, jako Montessori program škol základních. Pro všechny školní děti je na konci 5., 8., 10. třídy povinné absolvovat národní test. Montessori vzdělávací program je v Norsku nabízen v mateřských a základních školách. Ve středním školství tento způsob výuky zatím není, ale víze na jeho zavedení jsou. Aby mohla být zřízena škola Montessori, musí být minimálně 50% pedagogů vzděláno v Montessori pedagogice.

Učitelé mají možnost studovat Montessori pedagogiku již na univerzitě. Další vzdělávání pedagogů není státem řízený proces a záleží pouze na škole a učitelích, jak bude jeho rozvoj podporován. Učitelé mateřské školy, kterou jsme navštívili, vyjíždí 3x v roce do jiných škol, aby se

mohli inspirovat. Sami stejnou možnost poskytují svým kolegům. Občas jsou při univerzitách pořádány přednášky s Montessori problematikou, kterých se učitelé také účastní. Asistenti mají absolvován národní „Montessori kurz pro asistenty“. V mateřských školách běžně pracují muži, v té „naší“ jich bylo 5!

Týdenní pracovní doba učitelů je 37,5 hod., a z toho 4 hodiny jsou věnovány na nepřímou pedagogickou práci. Učitelé jsou odměňováni dle státem nařízených platových tarifů, přičemž pro soukromé a státní školy existují odlišné platové tabulky (pro pedagogy soukromých škol jsou trochu „výhodnější“). Učitelé v Norsku pobírají lehce nadprůměrnou mzdu a mají 5 týdnů dovolené. Školy o své učitele pečují, mají připraveno kvalitní zázemí nejen pro přípravu na práci, ale také pro trávení přestávky na oběd a relaxaci. V navštívené škole je jim k dispozici vybavená kuchyňka, společná místnost s masážním křeslem a prostor s pohovkou a křesly. Všechno toto zázemí je v patře, které není přístupné dětem.

Zdroj: informace od norských kolegů v průběhu stáže

Zpráva ze zahraniční stáže - Krohnstad Montessori Bernehage, Molde

Charakteristika MŠ

Mateřská škola se nachází v blízkosti lesa, fjordu, hor a letiště. Mají zde velkou zahradu s různými prvky pro děti (pískoviště, houpačky, most, domečky, žlábký na vodu, houpací koně, lavičky na odpočinek...). Zahrada se stále dotváří a vylepšuje. Její terén je členitý.

Budova mateřské školy se jeví na první pohled jako malá, ale je zde řada místností. Nachází se zde jedna třída pro děti od 3 do 6 let. Dvě třídy od 1,5 do 3 let a jedna třída od 1 – 1,5 let. Dále se zde nachází velký sál, kde pořádají různá setkání, cvičení či besídky. Také mají místnost se stoly, kde pořádají porady, a místnost pro relaxaci a odpočinek učitelů. V této místnosti se nachází kuchyňka, křesla a masážní křeslo. Občas se zde koná houslový kroužek, na který docházejí děti předškolního věku. Každá třída má vlastní kuchyň a sociální zařízení. Ve třídě

nejstarších dětí mají dvě kuchyňské linky. Jednu pro dospělé a druhou nižší pro děti.

V každé třídě dvě šatny. Jednu na boty, bundy a venkovní kalhoty a druhou na drobné oblečení (trička, tepláky, spodní prádlo). Každá třída má svůj samostatný vchod, zároveň jsou třídy navzájem přístupné i zevnitř, děti se tak mohou navštěvovat.

Do mateřské školy je zapsáno celkem 86 dětí od 1 roku do 6 let, pracují ve čtyřech třídách. Třídy mají jména podle zvířat. Ve třídě Berušek pro děti od 1 do 1,5 roku je zapsáno 16 dětí, o které se starají 4 učitelky. Třídou labutí navštěvuje 18 dětí od 1, 5 do 3 let a pracují tu 4 učitelky. Třída Delfínů je také pro děti od 1, 5 do 3 let. Je zde stejný počet dětí i učitelů jako v předchozí třídě. Třída Slonů je pro děti od 3 do 6 let, navštěvuje jí 34 dětí a stará se o ně 5 pedagogů.

Režim dne je v každé třídě lehce odlišný. Děti se schází cca do 9 hodin. Po příchodu snědí snídani, kterou si přinesly z domu. Krabičky od jídla uklízejí do společné skříňky. Poté probíhá volná práce. Po ní někdy následuje společná aktivita. Poté děti postupně odcházejí do šatny a jdou ven. Většinou na zahradu. Nejmladší děti tráví venku delší čas. Předškolní děti chodí ven později. Každý den se ve školce peče chleba a v každé třídě se vaří oběd. Děti mají možnost se do vaření zapojit. Po pobytu venku následuje oběd a nejmenší děti jdou spát. Děti od 1 do 1,5 let spinkají venku v kočárku. Děti od 1,5 let do 3 spinkají na podložce z vlny v koutku na odpočívání. Děti od 3 do 6 let spát nechodí. Po obědě mají možnost být ve třídě nebo jít na zahradu.

Připravené prostředí

V budově MŠ jsem se cítila velice příjemně. Pozitivně na mne působily barvy jednotlivých tříd. Materiální

vybavení školky bych přirovnala spíše ke školce s prvky Montessori. V policích bylo hodně doplňkového materiálu, různé hračky i stavebnice. Montessori pomůcek zde bylo na můj vkus málo. Chyběla zde posloupnost. Jednotlivé umístění materiálu na sebe nenavazovalo. Matematického materiálu měli ve třídě velice málo. Ve třídě předškolních dětí mne zaujal koutek na pozorování ptáčků. U velikého okna bylo umístěno křesílko s výhledem na ptačí budku. Děti měly k dispozici dalekohled a encyklopedii a mohly tak kdykoliv během dne pozorovat místní ptactvo. Také se mi líbil koutek na poslech hudby, který obsahoval pohodlné křesílko, stoleček s CD přehrávačem, sluchátka a výběr CD s vážnou hudbou. U nejmenších dětí bylo prostředí více připravené. Měli opravdu málo věcí v policích, což odpovídá této věkové kategorii.

Ve třídě dětí do 3 let byly velmi oblíbené schody - byly

umístěny u okna s výhledem na skálu. V každé třídě měly děti vlastní knížku o členech rodiny a o sobě, co rády dělají. Knížka byla doplněna fotografiemi. Často s ní pracovaly nejmladší děti.

Práce dětí a úroveň normalizace

Ve třídách byl celkem hluk. Děti dlouho vybíraly aktivity, se kterými budou pracovat. Poté často pracovaly dohromady i s aktivitami pro jednoho. Míchaly pomůcky, často jen tak bloumaly. Bylo znát, že příliš neví, jak se s jednotlivými pomůckami pracuje. Normalizované dítě jsem zde neviděla.

Práce pedagoga

Ve třídách bylo málo vyškolených Montessori pedagogů. To bylo na první pohled znát. Cílené lekce s materiálem Montessori jsem za celý týden viděla dělat pouze jednu průvodkyni. Ostatní pedagogové děti spíše hlídali a starali se o naplnění základních biologických potřeb. Na druhou stranu přístup veškerého personálu k dětem byl velice laskavý, vřelý, láskyplný. Učitelky s dětmi komunikovaly potichu a znělo to tak, že používaly respektující komunikaci. Bohužel to ve skutečnosti posoudit nemohu, protože jsem norštině nerozuměla.

Často jsem pozorovala, že učitelky nechaly dětem velkou volnost, která nejspíš souvisí s norskou kulturou. V mnoha případech, které jsem měla možnost pozorovat, bych šla situaci řešit mnohem dříve než zdejší pedagogové. Děti zde měly větší prostor si konflikt, nebo nějakou problémovou situaci vyřešit samy. V některých situacích bylo včasné řešení velice důležité, k tomu ale bohužel nedošlo.

Popis jednoho dne u dětí od 1,5 – 3 let

Děti postupně přicházely do třídy. Snídaly u vyhrazených stolečků vlastní snídání nachystanou z domu. Po snídání si uklidily své krabičky do velkého plastového koše a šly si vybrat práci, se kterou chtěly pracovat. Některé děti jen

tak běhaly po třídě, jiné jezdily na kolečkové židličky. Pár dětí si vybralo nějakou aktivitu. Konkrétně jsem viděla, jak si děti staví z kostek, hrají s panenkami, modelují a kreslí. Jedna holčička si brala aktivitu za aktivitou. Nejprve si vybrala modelování, to dokončila, uklidila a vzala si nějaké vkladací tvary, opět to dokončila a uklidila. Stejným způsobem pracovala ještě se třemi věcmi. Nakonec si vyzkoušela jednu pracovní aktivitu, kterou si pro děti nachystala paní učitelka (lepení koleček do tvaru housenky). V 9:00 učitelky začaly s dětmi uklízet všechny hračky i pomůcky a sešly se na koberci. Pozdravili se a začali zpívat nějaké písničky. Nacvičovali písně na nedělní průvod. U toho mávaly norskou vlajkou a křičely hurááááá. V 9:15 se nejmladší děti ze třídy přesunuly do šatny a šly na zahradu. Ostatní děti ze třídy si dál hrály podle vlastního výběru. Některé pomáhaly při vaření (konkrétně 5 dětí s jednou učitelkou vařilo, jedno dítě s jednou učitelkou stavělo komín z kostek a 1 dítě s jednou učitelkou lepilo housenku z barevných koleček). 9:30 průběžně odcházely i ostatní děti do šatny a šly na zahradu. Na zahradě si děti volně hrály na pískovišti, běhaly po zahradě, houpaly se na houpačce. Kolem 11 hodiny se nejmladší děti vracely zpět do třídy, nachystaly si prostírání, na které si donesly talíř a lžičky. Poté se společně naobědvaly a šly odpočívat. Ostatní děti přicházely na oběd po skupinách. Nejvíce mě zarazil odchod ze zahrady do MŠ. Když byl čas odchodu, děti odhodily to, co zrovna držely v ruce a šly do budovy. Nic se neuklízelo. Vše zůstalo ležet tam, kde to děti odhodily. Myslím si, že to byla veliká škoda, protože zrovna tento věk je specifický na řád a pořádek.

Výuka houslí

Nejvíce mě v této MŠ zaujal kroužek houslí. Housle docházela každé pondělí a úterý vyučovat externí učitelka. Kroužku se účastnily pouze předškolní děti.

Letos poprvé byl pro děti zcela zdarma. Děti chodily do místnosti po malých skupinkách. Do skupin byly rozmístěny podle úrovně schopností hry na tento nástroj. Paní učitelka s dětmi pracovala podle metody Colour strings, kterou si ještě podle své potřeby upravila. Výuky, kterou jsem měla možnost vidět, se účastnilo pět dětí, které zrovna trénovaly na závěrečné vystoupení pro rodiče. Nejprve si nachystaly housle a posadily se na židličky do půlkruhu. Poté dělaly rozcvičku s houslemi. Zvedaly je nad hlavu, držely je pod bradou s držením, poté bez držení, trénovaly úklony s houslemi. Střídaly držení houslí nad hlavou, pod bradou, v ruce a vždy počítaly do pěti. Poté opakovaly skladbu, která se hrála pouze na strunu G. Paní učitelka jim k tomu pustila klavírní skladbu z rádia. Poté si to vyzkoušelo každé dítě samostatně. Pak děti hrály těžší skladbu, která už byla na tři struny, a zároveň u toho trénovaly pizzicato. Poté opět hrálo každé dítě samo. Líbilo se mi, že děti měly na smyčci speciální nástavec, který jim pomohl držet smyčec ve správné poloze. Noty měly barevně označené. Jednotlivé barvy měly i na houslové kobylce, takže hned věděly, na kterou strunu mají hrát.

Závěr

Sice jsem v této školce neviděla kvalitní Montessori práci, ale bylo mi zde příjemně. Komunikace s dětmi byla laskavá, láskyplná a vstřícná. Měla jsem možnost tu vidět práci s dramaturgií a výuku houslí, která mě opravdu velmi zaujala. Veškerý personál nás zde přijal velice vstřícně. Paní ředitelka se nám ochotně věnovala. Odpověděla nám na spoustu otázek, poskytla nám různé materiály, věnovala se nám i ve svém volném čase.

Odnáším si odtud inspiraci na výtvarné tvoření, výuku

houslí a taky poznatek toho, jak se u nás ve školce máme vlastně báječně. Nejdřív jsem byla nadšená, kolik pedago-gického personálu mají v jedné třídě. Chtěla jsem to tak také mít, ale za ten týden pozorování, jsem si uvědomila, že to může být i na škodu, protože v takovém množství dospělých, každý předává zodpovědnost na druhého. To u nás nejde.

Lucie Hillebrandová

Zpráva ze zahraniční stáže - Bambini, Montessoribarnehage, Hamar

Charakteristika MŠ

Soukromá mateřská škola

Třídy: Saturn, Pluto, Merkur, Jupiter; věkové skupiny dětí: 1,5 – 3 roky, 3 – 6 let; každá skupina rozdělena do 2 tříd po cca 15 dětech.

Provoz MŠ: 7:30 – 16:30 hodin

Ve třídě 10-18 měsíců je 1 pedagog a 1 asistent na 9 dětí, ve třídě 18-38 měsíců je 1 pedagog a 2 asistenti na počet 18 dětí a u dětí 3-6 let jsou 2 pedagogové a 2 asistenti při počtu 30 dětí.

Organizace dne (časově platí pro všechny skupiny)

- 7.30 – 8.30 hodin – příchod dětí do MŠ
- 8.30 – 8.45 hodin – ukázky práce s pomůckami (ukázky probíhají i individuálně během dopoledne)

- do 10.45 hodin blok volné práce dětí
- od 10.45 hodin – probíhá řízená společná činnost
- od 11.30 hodin – příprava na oběd, oběd
- po obědě odchází děti ven na zahradu, pobyt na zahradě je minimálně 2 hodiny, za každého počasí (dětí, které mají potřebu spánku, odpočívají s nejmladšími dětmi); 1 den v týdnu jsou děti venku celý den (i s obědem)
- Signál k ukončení práce – jemné cinknutí (zvoneček)

Mateřská škola byla v budově společně s jiným zařízením. Budova byla velká, s mnoha místnostmi a velkou zahradou v klidné čtvrti.

Připravené prostředí - třída Merkur děti od 1,5 do 3 let

- třída působí harmonicky, stěny jsou vymalovány bílou barvou, která umožňuje vyniknout nábytku s pomůckami, na podlaze je světlé lino
- rozdělení třídy do koutků podle jednotlivých oblastí, v některých koutcích je na podlaze umístěn koberec, vybavení nábytkem je jednoduché, vše je umístěno v dosahu dětí, třída nabízí možnost volného pohybu dětí, prostory vyhovují jejich malému počtu
- dveřmi na jedné straně třídy se vchází do kuchyňky, kde děti svačí a obědvají, dveře na protější straně třídy vedou do umývárny a další do třídy Jupiter
- prostředí třídy umožňuje především samostatnou práci dětí, učitel vidí na všechny děti ve třídě
- materiály a pomůcky jsou praktické, funkční, jsou navrženy tak, aby umožňovaly kontrolu chyby s malou popř. žádnou potřebou zásahu dospělé osoby, oslovují všechny smysly

Práce dětí a normalizace

9.00 hodin - ve třídě vládne klidná atmosféra, hraje relaxační hudba, komunikace mezi dospělým a dětmi či dětmi mezi sebou probíhá, děti jsou rozděleny po skupinkách či individuálně v jednotlivých koutcích.

10.30 hodin - 3 děti přiváží pojízdný stoleček s jídlem do kuchyňky, ostatní děti tím nejsou nijak rušeny a dál se soustředí na svou aktivitu (v této věkové skupině většina dětí pracuje samostatně, pouze u jednoho stolečku je skupinka 4 dětí s paní učitelkou, děti jsou činnostmi zaujaté, koncentrace pozornosti odpovídá cca 70%)

10.45 hodin - ozve se opět jemný signál k ukončení aktivit, uklízení; některé děti si sedají za elipsu, aniž by svou práci ukončily a uklidily, dělají to za ně asistenti (denním rituálem je odtržení včerejšího dne z kalendáře, zpěv písničky náležející k tomuto dni – pohyby rukou, některé děti se snaží napodobovat a zpívat, jiné (cca

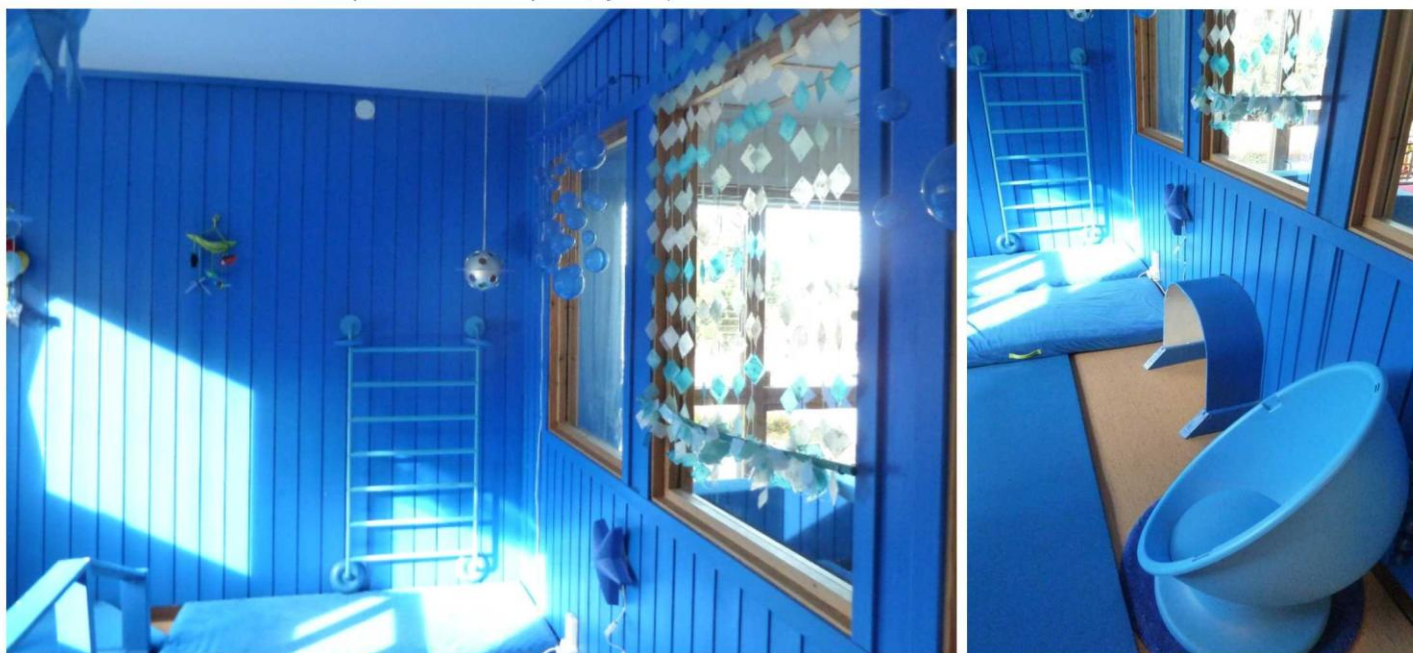
polovina dětí) pouze sleduje a poslouchá

- následuje společná činnost, v rámci oslav svátků v Norsku je zaměřená na podporu státního uvědomění, lásku k vlasti – začíná zapálením lampičky na zemi na koberečku, učitelce asistuje starší chlapec, následuje projekce obrázků z oslav, hymna, státní symboly, děti dostávají vlaječky, zpívají oslavnou písničku (nácvik na pochod kolem MŠ)
- při projekci společně pojmenovávají barvy na státní vlajce, učitelka ukazuje dětem vlajku v černobílé podobě na papíře, přikládá k barevné, oba obrázky umístí do krabičky a jedno z dětí odnáší krabičku na policičku v kreativním koutku, k pozdějšímu vybarvení dětmi
- poté probíhá ukázka zacházení s další pomůckou (přiřazování kartiček s různým počtem vlajek ke kartičkám s čísly – číselná řada 1-5), pomůcku jedno dítě odnáší na policičku k pozdějšímu použití dětmi
- z dřevěné krabičky učitelka postupně vybírá různé symboly oslav – panenky oblečené do krojů, vlajku.... předměty přiřazuje na koberec k obrázkům, které předtím děti sledovaly na plátně; na závěr je krabička odnesena dítětem a opět umístěna na skříňku v dosahu k případné další práci dětí
- děti s paní učitelkou písničkou poděkují staršímu chlapci za pomoc, ten odchází do své třídy; přichází 4 děti, které pomáhaly s přípravou oběda v kuchyni

11.15 hodin - činnost je ukončena, děti odchází postupně za zpěvu písně, která vyvolává jejich jména

V umývárně mají na pomoc asistenta (možnost volby - klasické WC nebo nočník), postupně přecházejí do jídelny, vše probíhá v klidu

V kuchyňce jsou s dětmi 2 asistenti, ale dětem je dán prostor pro samostatnost – samy si připravují prostírání, lžiči, talířek a hrneček, na stole je umístěno několik misek

s jídlem, po příchodu posledních dětí následuje rituální písnička před jídlem, za pomoci asistentů si děti nanbírají, při jídle si navzájem pomáhají – podávají si misky se zeleninou atd., u stolu panuje poklidná rodinná atmosféra, asistenti obědvají společně s dětmi.

Po obědě tráví děti čas venku na zahradě, minimálně 2 hodiny, děti z nejmladší věkové skupiny chodí ven převážně dopoledne a po obědě odpočívají, přičemž starší děti, které mají potřebu spánku odpočívají s nimi; v prostorách MŠ i venku jsou vytvářeny relaxační koutky pro děti, které si chtějí během dne odpočinout, relaxovat

II. třída Jupiter, věk dětí 3-6 let

Připravené prostředí

- třída má hlavní středovou část, ze které vedou dveře do jednotlivých – koutků, rozdělených podle jednotlivých oblastí (není striktně dodrženo)
- koutky jsou propojeny tak, aby pedagog měl všechny děti pod dohledem a mohl případně pomoci, přitom děti mohou volně přecházet
- vše působí harmonicky, je zde dostatek světla, vše v příjemných odstínech v kombinaci s přírodním dřevem, vhodně kombinováno s živými květinami, akváriem, v blízkosti oken koutek s minipařeništěm, v otevřených poličkách je vidět uspořádání pomůcek, vše je v dosahu dětí
- z hlavní středové části třídy je přístup také do dětské kuchyňky, umývárny a přípravný jídel pro celou MŠ
- možnost vstupu na zahradu, jedna celá stěna třídy je prosklená s dveřmi na verandu
- hlavní část třídy sousedí s chodbou, ve které je vstup do MŠ a šatny – v šatnách jsou jednotlivé skříňky s osobními věcmi označeny jménem a fotografií dítěte

Práce dětí a normalizace

10.30 hodin - podobná atmosféra jako v předchozí třídě - děti jsou rozmístěny v hlavní části třídy i koutcích v malých skupinkách - v každém koutku je jeden dospělý na své místo

- v kuchyni kuchařka za pomoci dětí připravuje oběd

Děti jsou soustředěné, práci dokončují, některé děti přihlíží, ale nezasahují, čekají, až se pomůcka uvolní

Děti zde pracují samostatně, pouze s mírnou pomocí dospělých, svobodně si vybírají aktivity, až na výjimky si po sobě aktivity uklízejí, své výrobky mohou umístit ve třídě na libovolné místo, jsou zodpovědné za jejich uložení, do práce se zapojují s nadšením, s dospělými ve třídě komunikují bez zábran, panuje zde velmi přátelská, rodinná atmosféra

11.15 hodin - po jemném zvukovém signálu se aktivity přesouvají na poličky, v rámci oslav svátku probíhá příprava na společný oběd, stolečky si děti při této příležitosti samy sesouvají k sobě, prostírají ve středu ubrusky a vázičkami s živými květinami, přináší lucerničky se svíčkami, květináčky s kaktusy uložené na okně, po domluvě s učitelem/asistentem volně odchází do vedlejší třídy pro židličky...

- stejně jako ve třídě Merkur si po použití umývárny samy připravují talířky, skleničky, asistenti z přivezeného vozíčku na stoly pokládají mísy s jídlem (zelenina, těstoviny), všichni začínají jíst společně po písničce, asistenti obědvají společně s dětmi

Práce pedagoga

- v obou třídách je znát respektující přístup a komunikace pedagogů a asistentů s dětmi
- průvodci mají přehled o dění v celé třídě (v koutcích je vždy přítomen dospělý, ve středu třídy se pedagog pohybuje mezi jednotlivými částmi třídy)
- v průběhu volných aktivit jsou činnosti dětem v některých případech předváděny, jindy probíhá pouze dopomoc při práci

Závěr

Ze zahraniční stáže si odnáším mnoho námětů pro práci doma, nápadů na pomůcky, spoustu pěkných zážitků a hlavně nejenom představu, jak by šlo vše udělat, kdyby.... ale i přímou zkušenost s tím, kdy se naše kdyby v tamních podmínkách stává skutečností.

Alena Marková

Obecné charakteristiky britského vzdělávacího systému

Předškolní výchova

Děti do pěti let mohou zůstat doma, chodit do školky (nursery), dětských center (children's centre, playgroup) nebo využívat služeb paní na hlídání (child-minder). Stát poskytuje příspěvek na 12,5 - 15 hodin pobytu dítěte v MŠ, zbývající hodiny si již rodiče platí sami, případně mohou požádat o sociální příspěvek. Některé ze základní školy nabízejí pro děti od 4 let přípravné ročníky (základy čtení, psaní, počítání apod.)

Školní docházka

Povinná školní docházka v Anglii a ve Walesu trvá jedenáct let od 5 do 16 let. Primary school je škola pro děti do jedenácti let, secondary school je pro děti od 11 do 16 nebo 18 let. Vzdělání ve Velké Británii je bezplatné a nejvíce dětí chodí do státních škol. Rodiče mohou volit také soukromé - nezávislé školy (independent schools), kde se platí školné. Některé školy mají internátní charakter (boarding schools). Od osmnácti let je možné ucházet se o studium na vysokých školách.

Další informace o předškolním vzdělávání

Základním legislativním dokumentem ve Velké Británii, který je standardem pro výchovu a vzdělávání dětí od narození do pěti let, je dokument nazývaný Early years foundation stage (EYFS). Tento dokument legislativně určuje oblasti výchovy a vzdělávání, klíčové kompetence dětí během vývoje, ze kterých vycházejí vychovatelé, kteří se o děti starají a podporují jejich vývoj.

Sedm základních oblastí, které musí obsáhnout vývoj dítěte: 1. komunikace a jazykové dovednosti, 2. fyzický rozvoj, 3. sociální, emoční a osobní rozvoj, 4. literatura, 5. matematické dovednosti, 6. porozumění světu a 7. vyjádření se uměleckými prostředky.

Učitelé mají povinnost zaznamenávat pokroky dítěte, které sdílejí s rodiči. V posledním, tedy v pátém roce, je každá škola povinná připravit výstupní Profil dítěte, který

zohledňuje všechny vývojové fáze dítěte. V Montessori školkách je pozorování přímo zařazeno jako součást filozofie školky.

Budování mateřských škol pro předškolní vzdělávání dětí nemá dlouhou tradici a umístění školek je velmi individuální - záleží na prostorových možnostech zřizovatele a lokalitě. Venkovní prostranství a vybavení prostředí je také úměrné prostorovým podmínkám a možnostem v dané lokalitě.

Počet pedagogů v mateřských školách

Dokument také určuje, kolik dětí připadá na jednoho pedagoga.

Na tři děti do dvou let připadá alespoň jeden pracovník a musí mít plnou kvalifikaci odpovídající úrovni 3 (což je pedagog s vystudovanou kvalifikací v oblasti práce s dětmi) a musí mít zkušenosti s prací s dětmi do dvou let; alespoň polovina všech ostatních zaměstnanců, musí mít úplnou a relevantní úroveň 2 kvalifikace a alespoň polovina všech zaměstnanců, musí absolvovat školení zaměřené na péči o děti.

Na čtyři děti ve věku dvou let připadá jeden pracovník s kvalifikační úrovní 3 a i toto je odstupňováno kvalifikačně. Pro děti nad tři roky zpřesňuje dokument EYFS v článku 3.33. jednotlivé počty. Na děti ve věku tři a více, v registrovaných zařízeních, kde pracují přímo prací plně kvalifikovaní diplomovaní učitelé a osoby, které dosáhly kvalifikační úrovně 6, připadá 13 dětí na jednu osobu.

Článek 3.34 uvádí, že na děti ve věku tři a více, v registrovaných zařízeních, kde pracují nepřímou prací plně kvalifikovaní diplomovaní učitelé a osoby, které dosáhly kvalifikační úrovně 6, připadá na jednu osobu 8 dětí.

<http://www.icm.cz/britsky-vzdelavaci-system>

komunitniskola.blogspot.cz/2010/03/strucne-o-vzdelavacim-systemu-ve-velke.html

Montessori program ve Velké Británii

V Londýně funguje národní Centre International Montessori, které ve svém metodickém centru vzdělává pedagogy v několika typech kurzů. Lektorkami jsou zde pedagožky se zkušenostmi a národními i mezinárodními tréninky Montessori pedagogiky z různých zemí. MCI se nedávno podařilo navázat spolupráci s londýnskou univerzitou, takže budoucím učitelům je studium Montessori pedagogiky v kurzech MCI započteno do kvalifikačního pedagogického studia. Národní organizace také poskytuje další podporu pro monitorování kvality práce ve školách, které o to požádají a tuto službu si také potom financují, každoročně pořádá Montessori

konferenci se zaměřením na aktuální témata ve vzdělávání a snaží se spolupracovat se školní inspekcí a vládními institucemi.

Ve Velké Británii je asi 800 Montessori předškolních zařízení pro děti ve věku 2-4 roky a jen asi 20 Montessori základních škol pro děti do 12 let. Všechny školky jsou soukromé. Školné se pohybuje od 150 do 370 liber měsíčně. Přesto, že jsou Montessori školky poměrně drahé, má o ně zájem spousta rodičů, protože poskytují přípravu dětí na čtení a psaní a tedy kvalitní přípravu k dalšímu školnímu vzdělávání.

Zpráva ze zahraniční stáže - The Gower School Nursery, Londýn

Charakteristika MŠ

The Gower School Nursery byla jedna z největších Montessori mateřských škol v Londýně. Počet dětí 180-200 dětí.

Ve třídách je různý počet dětí – podle věku, většinou 8 dětí na jednoho průvodce. Počet dětí se liší podle vzdělání učitele, VŠ učitel může pracovat s větším počtem dětí než učitel ze základním pedagogickým vzděláním.

Děti přichází do školky většinou později než je u nás v ČR běžné, a příchod je volnější tedy třeba až do 10 hod, čímž

je ale narušen dopolední blok práce. Dopoledne pracují děti s pomůckami, spíše intuitivně, zkoušejí, není vidět mnoho prezentací pedagogů. Svačiny nejsou organizované a oběd je přímo ve školce nebo si děti svačinku a oběd nosí z domova. Odpočinek po obědě mají pouze menší děti 2-3 leté. Odpoledne jsou dětem nabízeny různé zájmové aktivity: tenis, hudba apod. Vyzvedávání dětí rodiči probíhá průběžně. Otevírací doba školek je většinou 8-18 hod., pokud školka nefunguje pouze dopoledne.

HOSPITACE

Připravené prostředí, vybavení a příprava tříd k práci

Třídy jsou uspořádány vesměs podle Montessori pravidel: koutky praktický život, smyslová výchova, jazyk, matematika kosmická výchova (název: Understanding of the world – je velmi výstižný), oblasti jsou označeny jmenovkou. Školky jsou pěkně vybaveny pomůckami, které jsou ale většinou již dost opotřebované a poničené. Ne vždy a všude je pořádek a uklizeno. Děti po sobě moc neuklízí. Ve třídách je obvykle větší nepořádek než jsem zvyklí u nás, neboť děti ani personál se nepřezouvají ani nepřevlékají, takže jsou v jedné botě celý den a převlékání, oblékání jako důležitá součást praktického života není moc pěstována.

Pracovní prostor a prostředí podporuje nezávislost a samostatnost dětí. Prostředí umožňuje vidět na všechny děti, jedná se o otevřené třídy, většinou je vždy nějaké odpočinkové zázemí - "válečí koutek" s knížkami. Uspořádání pomůcek v jednotlivých oblastech je spíše nahodilé. Pro označení osobních míst dětí se nejčastěji používají jmenovky a fotky, osobní věci si děti ukládají do závěsných sáčků. Ve velkých moderních školkách jako je The Gower School mají prostory jako tělocvičnu novou,

hudební místnost, zahradu se záhonky pro pěstování. Ve školce je k dispozici vždy nějaké fotografie rodiny, rodičů, takže děti mohou vzpomínat a zahánět případný stesk., není precizně využito místo na policích, pomůcky jsou řazeny nahodile. Ve třídách jsme také viděli integrované děti se speciálními potřebami.

Práce dětí, úroveň normalizace:

Většina dětí ve školce pracovala. Děti si samy braly pomůcky a zkoušely, jak se s nimi pracuje – prezentace průvodců byly vidět jen málo. Pravidla jsou využívána spíše volně, výrazněji se dbá na to, aby dítě bylo v pohodě a spokojené. Pokud dítě chce pracovat samo či s pomocí, je mu to umožněno a má dostatek času a klidu na práci. Velmi častá byla práce s nějakými konstruktivními materiály (stavebnice, kostky, různá stavění..). Děti pracovaly také na projektech, které jsou velmi zajímavé a originální.

Paradoxně se mi zdálo, že dítě může rušit ne hluk ani ostatní děti, ale učitelky/vychovatelky, které hodně a celkem hlasitě mluví. Jev velmi častý.

Tedy jsem ocenila velmi intenzivní kontakt dítě – učitel. U mladších dětí 2,5-3,5 byl i milý fyzický kontakt (objetí, pusy, pochování, pomazlení).

Práce pedagoga

Učitelky měly k dětem laskavý a trpělivý přístup. Pohybovaly se po celé třídě, měly přehled. Ve třídách bylo poměrně dost průvodců a tedy i možnost individuální práce a přístupu. Nové aktivity ale byly dětem prezentovány minimálně, nezažila jsem klasickou ukázkou. Občas byly hlučné a mluvily hlasitě. Respektující přístup – bylo o něj usilováno s větším či menším úspěchem.

Závěr:

Pobyt byl velmi zajímavý ve všech ohledech. Jednak zde

bylo jisté ujištění, že práci s dětmi podle Montessori přístupu u nás v ČR děláme správně, precizněji a poctivě s veškerým odkazem paní Montessori... Obecně odlišný přístup k dětem a ke vzdělání v Londýně je daný částečně odlišným způsobem a rytmem života, se vším porozuměním k dítěti, aby dítě bylo v pohodě, šťastné. Velký důraz je kladen na vztahy více než na pravidla, hranice, limity, práci a úkoly. I když má v Británii Montessori mnohem delší tradici není to vždy zárukou, že je praxe lepší, kvalitnější, propracovanější.

Zpráva ze zahraniční stáže - Iverna Gardens - The Armenian Church Hall

Ve třídě je 24 dětí a 7 průvodců (z toho 1 průvodce pozoruje celý den třídu).

Všechny děti se schází v 9 hodin ráno, kdy je všechny učitelky přivítají, vítají se i s rodiči, děti zasedají do ranního kruhu. Na ranním kruhu se probírá téma „Time“ – Čas. Je to šestitýdenní projekt, kdy se děti dozívají informace o čase, o hodinách, o měsíci a o roce.

Po ranním kruhu, kde se probírá aktuální tematický projekt, je volná práce dětí. Na práci je koncentrováno 75% dětí. Svačina probíhá průběžně, v praktickém životě je připravené ovoce na krájení, na stole je položen džbán s vodou na pití. Ovšem nasvačilo se a napilo se cca ¾ dětí, ostatní ne a učitelky jim to nepřipomínaly. Během dopoledne se konají kroužky, kdy 1 učitelka vezme 4 – 6 dětí a jdou do vedlejší místnosti cvičit jógu. Pokud je i dále více zájemců, udělá kroužek i pro ně. Každý den se obměňuje nabídka. Po svačině se děti opět vrací k práci s pomůckami. Na pobyt ven se sešla pouze určitá skupina dětí (celkem 6 dětí) – děti si vzaly korálky, aby naznačily, že chtějí ven a upozorní tím učitelku. Pobyt venku trval cca 20 minut, poté se skupina dětí obměnila. Zhruba polovina dětí vůbec ven nešla. Ve 12h pro většinu dětí pobyt ve školce končí a přichází si pro ně rodiče. Pouze 5 dětí jde s jednou učitelkou do vedlejší místnosti sníst si

svůj „lunch box“ – oběd v krabičce a zůstávají zde do odpoledne do 16h.

Mezi 12 a 13h je první třída prázdná a učitelé mají oběd, kde diskutují o proběhlém dni.

V 13h přichází děti ve věku 2,5 – 3,5 roku a pracují s Montessori materiálem do 15h, kdy pro ně přichází rodiče.

Připravené prostředí = vybavení a příprava třídy k práci dětí

- Třída působí menším prostorem, chybí zde přizpůsobení výšce toalet.
- Ve třídě je vidět určitý řád, celkově při příchodu do třídy jsou vidět koutky s různým typem materiálu = oblastí. Překvapilo mě, že praktický život byl u koutku jazyka a výtvarného koutku místo smyslového materiálu.
- Pomůcky jsou uspořádané od jednodušších po složitějších. Z prostorových důvodů ovšem smyslový materiál byl uspořádán zprava doleva. Seřazení některých polic v jazyku a matematice je na pováženou. Velmi se mi líbil klidový koutek, který byl vedle jazyka, kde se nacházela i malá knihovnička a cedulky dětí se jmény.
- Ve třídě mají i koutek „real life“ – reálného života, kde

- se nachází kuchyňka se stolečkem a židlí, dětské nádobí a kde by si děti mohly hrát na rodinu.
- Na zdech třídy se všude objevují fotografie dětí při práci, což působí velmi rušivě. Nad koutkem „real life“ je pověšený projekt, který děti vyrobily za 6 týdnů, nad smyslovým materiálem je velký obraz světa a okolo něj různé vlajky států, ze kterých zemí některé děti pochází. U vlajek je vždy i fotografie dítěte a název, jak se řekne jejich jazykem „ahoj“.
- Do třídy jde pouze malé množství světla kvůli nízkým oknům, proto se zde celý den svítí.
- V policích zbytečně mnoho pomůcek - působí rušivě. Některé pomůcky mají uloženy dokonce za sebou, takže na ně dítě špatně dosáhne.
- Pro pohyb dětí po třídě je místa dostatek. Police i kuchyňská linka jsou nízké.
- Šatnu takovou, jakou ji známe my, nemají. Pouze před vstupem do školky se nachází věšáky, kde mají děti pověšené své bundy a své batůžky.
- Každé dítě má svoji zásuvku, kam si vkládají svoji práci.
- Prostor umožňuje jak práci samostatnou, tak práci ve skupinách. Je zde praktické množství stolů, pak již méně koberečků.
- Signály pro změnu práce - slovní - upozornění.
- Třída je pro průvodce přehledná. Mohou se v ní v případě potřeby rychle pohybovat.
- Vyznačenou elipsu na podlaze ve třídě nemají – pro nácvik chůze po linii ji nahrazuje kobereček s nalepenou páskou.

Práce dětí a úroveň normalizace

- Atmosféra ve třídě byla příjemná, děti na mě působily radostně. Většina dětí se do práce zapojila. Byl zde ovšem jeden chlapec, který narušoval práci ostatním a pouze pobíhal po třídě a hrál si na piráta. Časem s sebou stáhl kamarády, kteří si hráli s ním. Učitelé je ovšem nějak důrazněji nenapomínali.

- Děti jsou samostatné, vědí, co mají dělat.
- Pravidla respektuje většina dětí, učitelé respektovali pravidla zcela, byli stále naladěni a usměvaví.
- Děti projevovali i svou nápaditost (při hraní na rodinu). Mnoho dětí si užívalo práce ve výtvarném koutku, kde bylo mnoho materiálů pro tvoření a tabule tvaru A.
- Svobodně si vybíraly činnosti, ovšem pouze třetina dětí si po sobě práci uklidila na své místo.
- Děti se dokázaly se na práci plně soustředit, při přerušení své činnosti se k ní byly schopni navrátit.
- Komunikace mezi dětmi byla klidná, neviděla jsem mezi dětmi žádné větší rozepře.
- Při práci děti rušila zejména skupinka chlapců
- Možnost sebevyjádření dětí měly velkou.
- Mne jako pozorovatele si některé děti všimaly. Někteří mne zapojili do jejich hry.

Práce pedagoga

- klidný a laskavý přístup k dětem
  - klidná a povzbuzující komunikace směrem k dítěti
  - pohyb po prostoru byl klidný, pomalý
  - dávají dětem prostor, neřeší problémy za ně
  - pracují se zaujetím, dokáží děti motivovat k činnosti
- přehled o celé třídě
- zaznamenávání práce focením, do archů a složek ke každému dítěti

Závěr ze zprávy:

Bylo pro mne velmi zajímavé zjištění, že se děti v této školce nepřevlékají a nepřezouvají, pobyty venku mají dle mého názoru krátké. Zajímavé pro mě bylo, že děti jsou všude na světě stejné, pouze záleží na přístupu průvodců a okolí, jak je bude rozvíjet. Také je pro mne velký „aha“ moment, kdy Montessori pedagogika se dá uchopit různými způsoby. Inspirující pro mne byl i naprostý klid a vyrovnanost průvodců.

Markéta Holopová

Obecné charakteristiky švédského vzdělávacího systému

Předškolní vzdělávání

Stát zajišťuje péči o děti ve věku od 1 do 12 let věku. Povinná školní docházka ve Švédsku začíná v 7 letech, ale většina 6letých dětí dobrovolně navštěvuje předškolní třídy, které je připravují pro plynulý přechod na primární stupeň vzdělávání. Před dovršením 6 let mohou děti pravidelně navštěvovat mateřskou školu, využívat denní péči o předškolní děti realizovanou v soukromých domech poskytovatelů nebo tzv. otevřenou předškolní péči. Rodiče jsou dlouho důležitou součástí systému péče o děti.

Cíle švédského předškolního vzdělávání

Zajistit potřebnou péči o předškolní děti ve spojení se zaměstnáním nebo studiem rodičů.

Podpořit a povzbudit vývoj a vzdělávání dítěte, při zajištění maximální pohody.

Systém je zaměřen na celkový vývoj dítěte a jeho potřebu učení. Zahrnuje péči o zdraví, sociální péči, výchovu a učení. Žádoucí péče je zajištěna, jestliže se dítě cítí být v pohodě a je spokojené. K zajištění tohoto předpokladu slouží program, který respektuje věkové zvláštnosti, individuální potřeby jedince a jeho schopnosti absorbovat vědomosti na daném stupni vývoje. Důležitou vzdělávací funkci má podpora sociálního vývoje zapojením dětí do skupiny.

V systému péče mají významné místo děti se speciálními vzdělávacími potřebami. Mají právo na umístění v předškolních zařízeních nebo v centrech mimoškolních aktivit (dále CMA). Do skupiny dětí se speciálními vzdělávacími potřebami patří jak děti s tělesným, smyslovým či mentálním postižením, tak děti s kombinovanými vadami.

Cílem státní péče je také zajistit dětem, které pochází i z jiné než majoritní kultury, jedincům multikulturní přístup.

www.skolverket.se

Montessori program ve Švédsku

Montessori ZŠ a MŠ

Montessori ZŠ a MŠ jsou sledovány státem a národní společností Montessori, která školy hodnotí bodově dle nastavených kritérií. Školy mohou získat certifikovanou akreditaci na základě dosaženého vzdělání Montessori pedagogů a přístupu k dětem. Toto hodnocení je směrodatné především pro rodiče. Montessori školy jsou na různé úrovni zkušeností a kvality systému práce. (Navštívili jsme Montessori školku, která byla kvalitně vybavena, učitelé byli velmi erudovaní, organizace a systém práce s dětmi probíhaly velmi kvalitně – přesto

Systém vzdělávání

Děti mohou navštěvovat MŠ od 1 roku do 7 let, z toho poslední rok je věnován přípravným třídám před zahájením povinné školní docházky. Od 7 do 16 let navštěvují děti ZŠ. Následně mohou dle dosaženého bodového ohodnocení navštěvovat střední školy a dále se profilovat na VŠ. Hodnocení dětí je ve Švédsku slovní, ve vyšších ročnících bodové. Školy velmi úzce spolupracují s rodinami a podpora ze strany rodičů je často nad rámec jejich povinností.

Finance

Veškeré školství je finančně podporováno státem. Maximální cenou, kterou rodiče přispívají v MŠ je 1.200,- SEK, avšak finanční příspěvek je závislý na výši příjmu rodičů. Výše příspěvku je stejná pro všechny typy škol - státní či soukromou, alternativní školku nebo školu.

Pobyt dětí v MS

Dítě může pobývat ve školce max v čase 6.30 až 17.30 hod. Délka pobytu dítěte v MŠ se řídí také délkou pracovní doby rodičů. Tj. pracují-li rodiče od 7 do 16 hod. a přesun ze zaměstnání rodičům může zabrat cca 0.5hod, pak i dítě pobývá ve školce tento čas, nikoliv déle (rodič si nemůže jít ještě nakoupit, popř. vyřídít své soukromé záležitosti). Vše je zajištěno tak, aby dítě bylo co nejvíce se svojí rodinou.

Pedagog ve Švédsku:

Od učitelů a vychovatelů se požaduje Bc studium na VŠ, pečovatel potřebuje SŠ + pdg. minimum, další funkce je vychovatel v domácí rodinné péči. Školství je feminizované, pouze 5% mužů se podílí na výuce dětí. Ve školkách panuje velmi klidná atmosféra, děti ani učitelé nejsou přetěžováni informacemi, povinnostmi, např. zbytečnou administrativou. Plat předškolního pedagoga ve Švédsku je cca 25 tisíc SEK. Pracovní doba učitelky je 35 hodin přímé a 5 hodin nepřímé práce s dětmi. Dovolená je pro pedagogy je kolem 35 dnů ročně, odchod do důchodu je

neměla akreditaci od Montessori společnosti, protože nesplňovala počet pedagogů v MŠ s Montessori vzděláním.)

Pedagog má na starost maximálně 6 dětí. Pokud je ve třídě dítě se specifickými potřebami, je automaticky přidělen také asistent pedagoga financovaný státem. (Např. ve třídě dětí do tří let byli tři učitelé na 8 dětí, ve třídě od tří let tři učitelé na 18 dětí. Učitelé nejsou zatěžováni přílišnou administrativou, mohou se tak více soustředit na děti a pozorovací záznamy o jejich každodenní práci a pokroku.

Zpráva ze zahraniční stáže - MŠ Linblomman

V městě Karlstad jsme navštívili Mateřskou školu Linblomman. Hned mě zaujalo, v jakém krásném místě se školka nachází. Obklopena přírodou, květinami, přírodním hřištěm, lesem. Úžasný klid.

Musím říct, že jsem se tady cítila již od samého začátku velmi příjemně a klidně. Prostory na mě dýchaly svým kouzlem, klidem a velkou útulností. Líbily se mi různé zákoutí s komodami, na kterých byly rozsvícené lampičky, které dodávaly místnosti to správné kouzlo. Mateřská škola se skládala z jedné místnosti, ve které byly děti od jednoho do tří let. Zde pracovali tři učitelé, zapsaných bylo 8 dětí. Další prostory pak patřily dětem od 3 do 6 let. Toto oddělení navštěvovalo 18 dětí, při jejich práci jim byly k dispozici 3 učitelky. Děti se ráno scházely kolem 7 hodiny a pak následoval minimálně tříhodinový blok práce s Montessori pomůckami. Některé děti v klidu pracovaly v kreativní místnosti, kde se nacházela kuchyňka, pomůcky praktického života a věci a materiály k různým výtvarným a kreativním technikám. Před obědem se děti setkaly na komunitním kruhu, kde si společně vyprávěly o věcech a situacích,

kteří se vztahují k danému projektu, který právě na třídě probíhá. Dvě paní učitelky s dětmi na kruhu pracovaly a zpívaly, třetí učitelka prostírala stůl a připravovala vše potřebné k obědu. Pak si děti zasedly ke stolečku a společně s učitelkami obědvaly. Na tomto se mi moc nelíbilo, že se dětem nedostalo možnosti prostřít si stůl samy. Nejsou tak vedeny k samostatnosti. Po obědě děti odcházely na zahradu, kde si hrály až do odpolední svačinky.

Hned při příchodu mě zaujalo, jak mají třídy svůj řád, jsou uspořádány do jednotlivých oblastí pedagogiky paní Montessori. Takže i my „hosté“ se na první pohled ve třídě orientujeme, vše dává smysl. Celá místnost na mě působí útulným dojmem. Útulnost umocňují rozsvícené lampičky, svíčky a množství zeleně a přírodnin. Na první pohled mě zaujme velké akvárium, které působí velmi uklidňujícím dojmem.

Líbí se mi také moc relaxační koutek, který skýtá dětem zázemí, pohodlí a klid. Mohou se zde kdykoliv v průběhu dne posadit, zklidnit a ztišit. Mají možnost zde poslouchat relaxační hudbu ve sluchátkách.

Ve třídě jsou pro mě inspirací různé výtvarné nápady, ale i uspořádání pomůcek na policích. Třída působí jednoduše, je vidět, že se zde při práci postupuje od jednoduchého ke složitějšímu.

Děti mají místo určené pro své osobní věci, výrobky a předměty. Na zdi je připevněná časová osa, na které jsou děti na fotografiích od narození do současnosti.

Prostředí poskytuje nabídku a možnosti pro objevování a výzkum. Jsou zde různá místa pro pokusy a pozorování.

Jelikož je pro můj život velmi podstatná přítomnost hudby, chybí mi ve třídě jakýkoliv hudební nástroj. Nějaký koutek s hudebními nástroji, klavírem a možností si na nástroje během dne zahrát.

Děti mohou kdykoliv během dne z okna pozorovat přírodu a dění venku.

Celková atmosféra ve třídě je velmi klidná a pohodová. Děti se pohybují a mluví velmi tiše, tak aby nerušily ostatní. Během celého týdne jsem ve třídě nezaznamenala známku jakéhokoliv konfliktu, ať slovního nebo fyzického. Děti jsou k sobě navzájem přátelské, ohleduplné a milé. Jsou při své práci a činnostech samostatné. Průvodce jen přihlíží, popřípadě na vyžádání dítěte jemně zasahuje nebo pomáhá. Děti jsou na první pohled normalizované, probíhá u nich koncentrace pozornosti. Některé děti se opravdu maximálně soustředí. Je zde vidět hluboká koncentrace pozornosti na práci. Děti dokáží pracovat i ve skupině, vzájemně se doplňují a tiše domlouvají.

Při své práci používají kobereček, pomůcky vrací zpět na původní místo. Práci dokončují. Nikde ve třídě nejsou znázorněná pravidla, ale přesto je vidět, že děti podle určitých pravidel ve skupině pracují a plně je respektují. Děti pracují samostatně. Zaujalo mě, jak v kuchyňce v průběhu dopoledne děti vaří těstoviny za klidného přihlížení učitelky. Průvodce tedy dítěti zcela důvěřuje, věří v jeho schopnosti a maximálně je podporuje.

Těšilo mě pozorovat pedagožky při jejich práci. Vyzařoval z nich určitý vnitřní klid, pohoda. Mluvily tichým a

příjemným hlasem. Zároveň však dokázaly být veselé a s dětmi si práci či vyprávění užít. Učitelky se mezi sebou tiše dorozumívaly, jen pokyny rukou či gesty si dávaly znamením, co bude následovat. Mohly předvádět lekce s pomůckami s jednotlivými dětmi a přitom měly přehled o dění v celé třídě. Z učitelek byla cítit laskavost. Zároveň však byly ve své práci důsledné a vyžadovaly po dětech kázeň, řád a dokončování práce. (úklid pomůcky)

Celkově mě bavilo a bylo mi přínosem být po celý týden jen pozorovatelem. Uživala jsem si to a nasávala jsem tak každý prožitý okamžik. Uvědomila jsem si, jak je důležité se v průběhu dne několikrát zastavit, odpočinout a sledovat děti. Nechat se jimi inspirovat a vést. Přesně jsem si uvědomila, proč toto paní Montessori viděla jako stěžejní věc při práci pedagoga. Zastavit se, ztišit se, zamyslet se a pozorovat děti. Vidět jejich přirozenost, čistotu a upřímnost.

Během mé zahraniční stáže jsem načerpala mnoho nápadů a inspirací, které mohu použít při své další pedagogické práci. Stěžejním pro mě ovšem byla skutečnost, že Montessori pedagogika opravdu funguje. To, že jsem viděla, jak si děti práci s pomůckami užívaly, cítila jsem pohodovou a téměř rodinnou atmosféru. To mě nabilo novou energií a dalo mi to obrovskou motivaci na mé další cestě. Vnitřně jsem se hodně upevnila v mých postojích a názorech. S touto zkušeností jsem odjížděla ze Švédska a tento pocit ve mně stále zůstává. S velkou radostí a nadšením sdílím svoje zážitky nejen s mými kolegyněmi, ale i s rodiči našich dětí a přáteli.

Jsem opravdu vděčná, že jsem toto vše mohla vidět.

Děkuji, že jsem dostala šanci vidět fungování Montessori pedagogiky v cizí zemi na vlastní oči.

Děkuji lektorkám za doprovod na našich cestách a za jejich péči, ochotu a starostlivost.

Děkuji dětem, že jsou tak úžasné osobnosti a že je mohu na základě mých nových získaných zkušeností více a hlouběji poznávat.

Markéta Bžochová

